

Jean-Baptiste Dasconaguerre: datu biografiko berriak

Jean-Baptiste Dasconaguerre: nuevos datos biográficos

**Jean-Baptiste Dasconaguerre : nouvelles données
biographiques**

Jean-Baptiste Dasconaguerre: new biographical details

FOIX AGERRE, Oliber

Euskaran eta euskal literaturan litzentziaduna

Noiz jaso: 2018-02-12

Noiz onartua: 2018-06-29

Euskera. 2017, 62, 2. 399-452. Bilbo
ISSN 0210-1564

Lan honen helburua da argi berri bat ematea 1870ean *Atheka-gaitzeko oihartzunak* argitaratzeagatik euskal eleberraren aitatzat hartzen den Jean-Baptiste Dasconaguerre idazlearen biografiari. Gaur egun arte nahiko utzita egon den biografia hau zein egoeratan dagoen aztertuko dugu lehenik, akats eta zentzugabekeria batzuk aipatuz. Ondoren, biografia eguneratzeko asmoz, ez bakarrik zuzenketak baina ere orain arte ezagutu gabeko datu berriak plazaratuko ditugu.

Gako-hitzak: Euskal literaturaren historia, XIX. mendeko idazlea, Dasconaguerre, biografia zuzenketa.

El objetivo de este trabajo es aportar nueva luz sobre la hasta hoy poco estudiada biografía del escritor Jean-Baptiste Dasconaguerre, considerado padre de la novela vasca por haber publicado, en 1870, la obra *Atheka-gaitzeko oihartzunak*. Lo primero, estudiaremos en que situación se encuentra la biografía hasta ahora publicada, citando algunas informaciones carentes de fundamento alguno. Posteriormente, presentaremos nuevos datos con el objetivo de actualizar y corregir dicha biografía.

Palabras clave: Historia de la literatura vasca, escritor del siglo XIX, Dasconaguerre, corrección de biografía.

L'objectif de ce travail est d'apporter un nouvel éclairage à la biographie de l'écrivain Jean-Baptiste Dasconaguerre, peu étudiée jusqu'ici. Cet écrivain était considéré comme le père du roman basque car il avait publié en 1870 l'œuvre intitulée *Atheka-gaitzeko oihartzunak*. Tout d'abord, nous étudierons dans quel contexte a été écrite la biographie déjà publiée, en soulignant certaines informations dénuées de tout fondement. Puis, nous présenterons de nouvelles informations afin d'actualiser et de corriger cette biographie.

Mots-clés: Histoire de la littérature basque, écrivain du XIXe siècle, Dasconaguerre, biographie corrigée.

The aim of this work is to shed new light on the, until now, somewhat forgotten biography of the writer Jean-Baptiste Dasconaguerre, considered the father of the Basque novel for the publication of *Atheka-gaitzeko oihartzunak* in 1870. Firstly we shall look at the current state of this biography, highlighting several mistakes and some nonsensical information. With the intention of updating the biography we shall then proceed not only to offer corrections but also bring to light some previously unknown biographical details.

Key words: history of Basque literature, 19th century writer, Dasconaguerre, biographical corrections.

Liburu famatu bat

1870eko ekainean *Atheka-gaitzeko oihartzunak* liburua argitaratu zelarik Jean-Baptiste Dasconaguerre idazleak euskal literaturaren historian leku erabat garrantzitsua hartu zuen. Liburu honekin, lehen aldiz, euskara sartzen zen eleberri alorrean, ordura arte gai erlijioso edo olerkigintzan mugatu zelarik.

Ganix Anchordoquy¹ (1806-1872) Makeako mugalariaren abentura baten aipamen nobelatua irakur daiteke. Nola, lehen gerla karlistaren testuinguruan (1833-1839), lortu zuen eramatea Maria Teresa de Bragança printzesa mugaz bestaldera, Lapurditik Nafarroara, soldadu eta polizia frantsesen kontrolak saihestuz, azkenean, hainbat gorabehera tarteko, Elizondoko karlisten kanpamenturaino iristeko.² Printzesa ezkondu zen geroxeago Don Karlos erregearekin, Azkoitian, 1838ko urriaren 20an.

Dasconaguerrek ezagutu zuen Ganixen ahotik gertakari hura eta liburua idatzi zuen. Salmenten dirua Ganixentzat izango zen.

Dena den, liburu honen itzulpenak «aurretik» argitaratuak izan ziren, lehenik frantsesez, *Les échos du Pas de Roland* (1867), gero gaztelaniaz, *Ecos del paso de Roldán* (1868) eta hainbat berrargitalpen egin ziren euskarazko jatorrizko testua argitaratu baino lehen.

Ondoko urteetan Dasconaguerrek beste bi liburu argitaratu zituen, frantsesez biak. Lehena, 1880an, *Golfe de Gascogne et Pays Basque*, Euskal Herriko (Iparraldeko mendebaldea zehazki) deskribapena egiten duena; bigarrena, 1883an, *Mendigor-Içareder, récit basque*, euskaldunen emigrazioaren ondorio latzak erakusten dituena.

Argitaratu eta berehala, uztailen, Julien Vinson orientalista euskaltzaleak *Atheka-gaitzeko oihartzunak* liburuaren aipamen ona egin zuen *Revue de linguistique et de philologie comparée* aldizkarian.³

¹ Zabalo, J., 1993, *Le carlisme – La contre-révolution en Espagne* (199 or.)

² *Mémorial des Pyrénées* (1838.10.23 eta 1838.10.25)

³ Vinson, J., 1870, in *Revue de linguistique et de philologie comparée* (4. zenbakia, 1870eko uztaila, 75. or.)

Urte batzuk beranduago, aldiz, *Golfe de Gascogne...* liburuan, Dasconaguerrek Vinsonen laudorioa egiten zuen.⁴ Bi hauen artean harreman oso ona zela nabarmena da.

Baina, geroxeago, Julien Vinson berak, *Essai d'une bibliographie de la langue basque* euskal bibliografiaren bilduma argitaratzerakoan, 1891an, ohar gutzit bereziak egiten ditu *Atheka-gaitzeko oihartzunak* liburuari buruz. Gauzak ez dira izan uste zen bezala.

Ez da inoiz izan jatorrizko euskal idazlanik Ganixen abenturak kontatzeko. Frantsesezko lehen argitalpenak aipatzen zuen «*traduit du basque*» (euskaratik itzulia) oharra, «*pur artifice de librairie*» (liburugintza amarru hutsa) besterik ez zela! Eta ez zen horretan mugatzen Vinson.

Horrela kontatzen du historia guztia:⁵

- Dasconaguerrek Ganix ezagutu zuen eta entzun zituen bere abenturak.
- Dasconaguerri egokia iruditu zitzaion liburu bat idaztea, frantsesez.
- Frantsesezko idazkia, Dasconaguerren idazlan baten gainean oinarritua baldin bada ere, beste hainbat pertsonen lan amankomunaren emaitza da. Izenak isilpean mantentzen ditu Vinsonek, pertsona hauek oraindik bizirik daudelako.
- Liburua argitaratu zen «**euskaratik itzulia balitz bezala**».
- Gaztelaniazko itzulpenak frantsesezko testutik itzuliak dira.
- Arrakastaren ondorioz, euskarazko argitalpena eskatzen zaio Dasconaguerri, baina jatorrizko testurik ez zegoen.
- Dasconaguerrek liburua itzuli behar zuen frantsesetik euskarara. Baina ez du berak itzulpena egiten. Horretarako enkargua egiten die, lehenik, Bernard Larréguy apezari (1878an hila), eta gero, Edmond Guibert olerkariari (1872an hila). Emaitza ez da Dasconaguerren gustuko. Hirugarren itzultzaile anonimo (oraindik bizirik delako) batek

⁴ Dasconaguerre, J.B., 1880, *Golfe de Gascogne et Pays Basque* (82. or.)

⁵ Vinson, J., 1891, *Essai d'une bibliographie de la langue basque* (336. or.)

egingo du azkenean. Eta azken zuzenketak Julien Vinsonek berak eta beste lagun anonimo batek egingo dituzte!

Hau azalpena! Hau amarrua! Liburua argitaratu eta 21 urtetara!

Pentsa daiteke, Vinsonen lekukotasun eta aitormen hauek irakurtzera-koan, Dasconaguerren oniritziarekin argitaratu dela dena.

Bizirik legoke orduan Dasconaguerre, baina zergatik ez du berak aitormena egiten? Vinsonek ez luke interesik izango esateko hori guztia egia ez balitz. Eta egia baldin bada, badirudi ez dela kezkatzen Dasconaguerren erreakzioaz. Vinsonek oso ondo zaintzen ditu hitzak eta Dasconaguerren ohorea salbu uzten du. Badirudi biek adostu dutela aitormen honen argitaratzea. Oraindik bizirik dauden beste partaideak anonimatuan geldituko dira betirako. Hildako bien izenak aipatuko dira soilik.

Julien Vinson (1843-1926) garai hartako euskalgintzaren panoraman ezinbesteko aktorea zen. Eztabaida sutsuak bideratu zituen euskararen egoerari eta etorkizunari buruz baina erreferente guztiz sinesgarria zen.⁶ Euskaltzaindia sortu zelarik, 1919an, ohorezko euskaltzain titulua jaso zuen.

Ez dirudi polemika handirik izan denik Vinsonen aitormen hauen ondotik. Inork ez ditu baieztapen hauek zalantzan jarri, inork ez du Dasconaguerren defentsa egin eta azken hau isilik geratu da. Esate baterako, garai berean, *Altabizkarko kantua* obrak eztabaida oso sutsua sortu zuen eta denboran asko luzatu zen.⁷ Baina kasu honetan Vinsonen baieztapenak onartuak izan dira besterik gabe.

Ondorioz, zalantzak daude, gaur egun ere, *Atheka-gaitzeko oihartzunak* kokatzeko euskal literaturaren barnean. Benetan kontsideratu behar da lehen euskal eleberria bezala? Batzuen iritziz aurrekaria izan da.⁸ Liburu honekin euskara hedatu da eleberrigintzara. Baina Dasconaguerren ama-

⁶ Granja Pascual, J.J., 1986, *Julien Vinson, el euskara y una polémica del XIX* in *ASJU*, 20-1 (217-235. or.)

⁷ Cirot, G., 1936, «Le Chant d'Altabiscar» in *Bulletin Hispanique*, 1936, 38-1 (65-67 or.)

⁸ Adibidez, Koldo Mitxelena («*Historia de la literatura vasca*», 1960), Rodolfo Bozas («*Atheka-gaitzeko oihartzunak*», 1970), Patxi Salaberri («*Iraupena eta lekukotasuna*», 2002) ...

ruak zoritxarrezko eragina egiten dio. Eta, behar bada, Juan Antonio Mogelen *Peru Abarka* eleberriak izan beharko luke aurrekari postua, baina 1801ean idatzia izan baldin bada ere, bakarrik 1881ean argitaratuko da lehen aldiz.

Azkenean, egungo tendentziak Txomin Agirreren *Auñemendiko Lorea* (1898), *Kresala* (1906) eta *Garoa* (1912) eleberriak lehenesten ditu euskal eleberrigintzaren hastapen gisan.⁹

Kasu guztietan, Dasconaguerre eta *Atheka-gaitzeko oihartzunak* ezinbesteko aipamenak dira euskal literaturaren historiaren obretan.

Atheka-gaitzeko oihartzunak behin eta berriz argitaratua izan zen, euskaraz, frantsesez eta gaztelaniaz.

Hauek dira euskarazko argitalpenak:

- 1870: Baiona, Lamoignon (Dasconaguerrearen eskutik)
- 1919: Donostia, Martin, Mena y C^a (Euskal Esnalea elkartearen eskutik)
- 1970: Donostia, SGEP (Rodolfo Bozas Urrutiaren eskutik, elebiduna euskara-gaztelania)
- 1990: Donostia, Elkar (Ander Lakarraren eskutik)
- 2008: Donostia, Hiria (Luis Haranburu Altunaren eskutik)

Bestalde, erran daiteke liburu hau atalka argitaratua izan dela bederen ondoko agerkarietan:

- *Gure Izarra* astekaria (Lehen zenbakia bakarrik, 1888ko urriaren 30)
- *Californiaco Eskual-herria* aldizkaria (1895ean zehar)¹⁰

⁹ Adibidez, K. Izagirre eta X. Mendiguren («*Euskal literaturaren antologia*», 1998)

¹⁰ Salaberri, P., 2002, *Iraupena eta lekukotasuna*

Dasconaguerre, idazle ezezaguna

Jean-Baptiste Dasconaguerre, XIX. mendeko euskal «figura» bat da beraz, batez ere *Atheka-gaitzeko oihartzunak*, euskarazko «lehen» eleberria, idazteagatik, baina, ongi begiratuta, nahiko gutxi dakigu bere bizitzaz. Bera aipatzerakoan behin eta berriz agertzen dira ohiko datuak bere pertsonari buruz: notario eta politikaria ospetsua, idazle ohargarria, euskal gizarteko eredu bat.

Gaur arte nagusitu da denen artean bere gaitasuna idazle bezala eta zer-nolako ekarpena egin zion euskal literaturari, eleberri alorrean batez ere.

Horrela ezagutua da gaur egun: Dasconaguerre, idazle edo euskal idazle.

Baina hortik haratago gizona bera nahiko ezezaguna gelditzen da, eta gainera ohartzen gara beste datu biografikoak bederen «nahasiak» direla, ez baldin badira kontrajarriak edo okerrak.

Dasconaguerrearen kasuan nahiko agerian gelditzen da biografia oso eskasa dagoela. Baina azkenean mende eta erdi besterik ez da pasa bere garaitik, bere idazlanei buruz *best seller* edo *berehalako arrakasta* aipatzen da¹¹, gaur egun arte berrargitaratuak dira (ez dira idazki galdu ezezagunak) eta halere nahiko utzita edo zaindu gabea dago bere biografia.

Atheka-gaitzeko oihartzunak liburuaren Euskal Esnalea elkartearen berrargitalpenean ez da ematen datu biografikorik (1919). Lehen mendeurreneko berrargitalpenan Rodolfo Bozas Urrutiak onartzen du ez dakiela ezer idazleari buruz (1970). Lehen ikerketa biografiko zehatza agertzen da 1990eko berrargitalpenean, Ander Lakarraren eskutik, baina hutsuneak daude. Orduetik hona ez da ezer berririk aipatu.

Egia da, bere obrak oraindik interesa pizten du literatura munduan. Gehiegi atzera begiratu gabe, aurkitzen ditugu bere idazlanen berrargitalpen batzuk, Pirinioetako bi aldeetan eginak. *Atheka gaitzeko oihartzunak* (1870ean argitaratua) eleberri nagusiaren bi berrargitalpen aurkitzen ditugu, bata 1990ekoa (Elkar, Donostia), Ander Lakarraren eskutik, bestea,

¹¹ Haranburu-Altuna, L., 2008, sarrera in Dasconaguerre, J.B., *Atheka-gaitzeko oihartzunak* (11. or.)

gugandik hurbilagoa, 2008koa (Hiria, Donostia), Luis Haranburu Altunaren eskutik. Hau Pirinioen hegoaldean. *Golfe de Gascogne et Pays Basque* (1880an argitaratua) beste idazlan nagusiaren berrargitalpen soila 2006an dago egina, Frantzia (La Découverte, Arroxela).

Beraz, mende laurden baten epean, bederen 3 berrargitalpen, hauetatik bi azken hamarkadakoak.

Ohargarria idazleari buruzko datuak zein eskas diren.

Datu gehienak eta interesgarrienak Ander Lakarrak bildu zituen due-la 25 urte baino gehiago. Garai hartan, aspaldiko lehen berrargitalpen modernoa egiterakoan, saiatu zen ahal bezainbat datu biltzen idazleari buruz, baina onartzen zuen hutsune asko zeudela biografia osoa osatzeko, batez ere «azken urteak». Ahoz ahoko lekukotasun baten arabera «Afrikako iparraldean» edo «Tunisian» bukatu zuen bizitza, «zituen guztiak hondatuta».

Baina argitalpen horretan bukatzen dira informazioak. Alegia, 2006an eta 2008an oso informazio urria ematen da Dasconaguerreri buruz: zehaztu gabea, Haranburu Altunaren aldetik, edo okerra¹² (!) La Découverte argitaletxearen aldetik.

Hots, Lakarrak seinalatzen zituen hutsuneak ez bakarrik ez dira osatu baina gainera ez da orain nekea hartzen ezagunak diren datuak aipatzeko ere.

Azkenean azalarazten da editoreen ezjakintasuna Dasconaguerreri buruz. Orduan biografia guztiz laburtuta dago, edo isildua. Topiko batzuekin (notario, politikari, Tunisia) betetzen da hutsa besterik gabe. Hori berrargitaratutako liburuei buruz.

Baina Interneten besterik gabe murgiltzen bagara ez da hobe, alderantziz.

Bi oinarritzko adibide konparatuko ditugu (baina gehiago aipa genitzake): Euskal Herriko Unibertsitateko fitxa bat eta BNFko (Bibliothèque Nationale de France) beste bat, Interneten aurkitzen direnak. Bi instituzio hauen

¹² «né à Saint-Jean-de-Luz...»

fidagarritasun maila altua da eta erreferentziazkoak izan behar lukete idazle baten datuak biltzeko.

Lehenik, EHUkoa (Manu Lopez Gaseniren eskutik):¹³

«*Jean-Baptiste Daskonagerre (Donibane Lohitzune, 1844-1927)*

Jean Baptiste Daskonagerre Laxalde Donibane Lohitzunen jaiotza eta hil zen (1844-1927). Zuzenbidea ikasi zuen Parisen; han frantses idazle ospetsu handiekin egin zituen harremanak eta joera erromantiko zein errealisten berri izan zuen: Lamartine, Hugo, Stendhal, Balzac...). Lapurdira itzulita, Baionako abokatuaren elkargoan eman zuen izena eta notario gisa lan egin zuen Baionan eta Bastidan. Kontseilu Nagusiko kide hautatua izan zen, eta urteetan zehar eutsi zion ardura horri. 1884an Afrika iparraldera joan zen bizitzera, eta seme bat abokatu izan zuen Tunisian.»

Paragrafo honen ondotik aztertzen da modu sakonean bere obra nagusia, *Atheka-gaitzeko oihartzunak*, eta honen inguruan sortu zen polemika.

Datu hauek A. Lakarrak ekarritakoak dira, jaiotze eta heriotza datuak salbu. Azken hauek guztiz garaiz kanpo gelditzen dira!

Bigarrena, BNFkoa:¹⁴

Jean-Baptiste Dasconaguerre (1815-1897?)	
Pays:	France
Langue:	français
Sexe:	masculin
Naissance:	Bayonne (Pyrénées-Atlantiques), 07-06-1815
Mort:	Londres, 1897
Note:	Romancier. - Notaire à Labastide-Clairence (Pyrénées-Atlantiques). - Conseiller général des Basses-Pyrénées.
Autre forme du nom:	J.B. Daskonagerre (1815-1897?)

¹³ *Euskal literaturaren hiztegia* (<http://www.ehu.eus/ehg/literatura/idazleak/?p=285>)

¹⁴ http://data.bnf.fr/13598983/jean-baptiste_dasconaguerre/

ISNI:	0000 0000 8156 8941
Ses activités:	(11 documents)

(*Aurkezpen honen ondotik aipatzen dira bere idazlanak.*)

Laburbilduz, horrela ulertzen da:

«*Jean-Baptiste Dasconaguerre (1815-1897?)*,

*Baionan jaioa 1815eko ekainaren 7an, Londresen hila 1897 inguruan
(?). Eleberrigilea, notario Bastidan, kontseilari orokorra.*»

Lakarrak eman zigun jaiotze dataren berria. Ikusten da hemen ere datu batzuk errepikatzen direla bere kokapen soziala zehazteko (idazle, notario, politikari). Nobedadea hemen heriotzari buruzkoa da, zalantza ikurra baldin bada ere: Londresen, 1897 (?).

Informazio hauek guztiak aztertu ondoren, berehala ohartzen gara alde «misteriotsu» bat dagoela eta ikusten ditugun datuek galdera asko sortzen dizkigute.

Ez dago adostasunik jaiotze (1815 ala 1844) eta heriotza (1897? ala 1927) urteei buruz, ezta ere jaioterriaz (Donibane Lohizune ala Baiona) edo heriotza gunea (Donibane Lohizune ala Londres). Lakarrak perfektuki aipatu bazuen jaiotzeari buruzko informazioa 1990ean, nola da posible gaur egun beste data oker batzuk ikustea euskal literaturari buruzko webgune gehienetan?

Baina ohargarrienak dira aipamen «exotikoak» Ipar Euskal Herriko jaun notable batentzat: Ipar Afrika eta Tunisia (alegiatzko bizitokia), edo Londres (Ingalaterra), alegiazko heriotza gunea. Erosoago irakur genezake Txile edo Uruguai, garai hartan ohiko helmugak euskaldunentzat. Baina ez da kasua: Londres eta Tunisia agertzen dira. Eta ez dugu ikusten harremana bata bestearekin.

Zer misterio dago honen atzetik? Zergatik heriotza data ezberdinak? Aro garaikideko pertsona publikoa (notario eta politikaria) eta famatua (idazlea) izanez gero arraroa dirudi datu nahasketa horrek.

Jakin-mina pizturik, ikerketa xumea burutu dugu Interneten arakatuz honen guztiaren inguruan informazioak biltzeko. Horretarako probetxu handia izan da artxibo asko Interneten digitalizatuak izatea, batez ere Frantziakoak, herri hartan dagoen genealogia zaletasunaren ondorioz.

Familia jatorria

«Dasconaguerre» abizena zalantzarik gabe euskalduna da (Azkonaguerre) eta oso gutxi zabaldua. Horrek, behingoz, laguntzen du datuak biltzeko.

Bernard de Charritte, «Asconaguerre» etxeko jaunaren aipamena aurkitzen dugu, XVI. mendean.¹⁵ Ez dago daturik baina pentsa dezakegu abizen hori etxe hartatik datorrela nolabait. Zuberoako Sarrikotapea herrian Azkonea izeneko auzoa dago (Ascon edo Dascon, frantsesua).¹⁶

Dena den, erregistro zibileko artxiboetan miatu ondoren Dasconaguerre sendiaren zuhaitz genealogikoa osa dezakegu.

Aurkitu dugun familiako kide zaharrena, **Pierre Dasconaguerre**, zurgin patroia, Zuberoakoa zen, Arüekoa, 1737 inguruan jaioa (Arüe eta Sarrikotapea herri auzoak dira). Baionan finkatu zen bere ofizioa garatzeko eta han ezkondu zen 1765eko ekainaren 11n **Marie Gastambide** ainhoarrarekin.¹⁷ Pierre Dasconaguerre hil zen Baionan VI. urteko belardunaren 20an¹⁸ (1798ko ekainaren 8an) 61 urte zituelarik. Marie Gastambide hil zen Baionan 1813ko azaroaren 11n¹⁹ 80 urte zituelarik.

Dasconaguerre-Gastambide ezkontzatik bederen bi seme sortu zirela aurkitu dugu: Jean-Baptiste eta François. Zalantza dago aurkitu dugun familia-ko beste kide bati buruz, Jean Dasconaguerre baionarra, *Le Diable à Quatre*

¹⁵ Chaix d'Est-Ange, G., 1909, *Dictionnaire des familles françaises anciennes ou notables à la fin du XIXe siècle* - t. VIII (319. or.)

¹⁶ AD64 – Cadastre napoléonien – Charritte-de-Bas – Tableau d'assemblage E-3 - «Ascon»

¹⁷ AD64 – Bayonne – Paroisse Notre Dame – Registres 1757-1765 – 5MI102/17/1145

¹⁸ AD64 – Bayonne – État-civil – an II-an IX – Décès – 5MI102/0582

¹⁹ AD64 – Bayonne – État-civil – Décès 1811-1825 – 5MI102/42/0260

Bordeleko itsasontzi kortsarioko boluntarioa, 1800eko urrian «*La Tamise*» ingeles fragatak preso hartua. Plymouthen preso egon ondoren, Cherbourgera eramana izan zen, 1802ko apirilaren 16an, preso trukaketa baten kariaz. Jean Dasconaguerre garai hartan 30 urtekoa zen, behar bada Pierre Dasconaguerreren beste seme bat.²⁰

Jean-Baptiste Dasconaguerre seme nagusia 1768an jaio zen Baionan. Elizari lotu zen. Ordenazioa jaso zuen Baionan 1790eko maiatzaren 29an.²¹ Berehala jasan izan behar zituen Frantziako Iraultzak sortutako gorabeherak. Erretore eta bikario izendatua izan zen gero San Espiritu parrokiari (1815-1822) eta urte batzuk geroago Bastidan²² (1822-1832). Han egon zen 1832ko otsailaren 19an zendu arte.²³ Jean-Baptiste Dasconaguerre honek eman zion izena iloba famatuari.

François Dasconaguerre, aurrekoaren anaia, Baionan jaio zen 1772ko apirilaren 28an.²⁴ Anaia nagusia Elizari lotuta izanik, berak hartu behar zion segida aitari eta negozioetan murgilduko da gazterik. Ezkondu zelarik Baionan V. urteko lilidunaren 17an²⁵ (1797ko maiatzaren 6an) negozio-gizon bezala agertzen zen. Emaztetzat hartu zuen Françoise Larrère Landetako Saint-Aubin herrikoa. Françoise Larrère hil zen gazterik Baionan 1809ko apirilaren 8an 35 urte zituelarik, **Marie-Thérèse** alaba (Baionan jaioa 1800. urtean) eta **Jean-Maurille** semea (Baionan jaioa 1803an) utziz.

François Dasconaguerre, negozio-gizona, 5 urteko alargunaldiaren ostean, berriz ezkondu zen Donibane Lohizunen 1814ko abuztuaren 10ean²⁶ **Catherine Laxalde** emaztea hartuz. Catherinen anaia Dominique Laxalde hiri hartako alkatea zen orduan (1814-1816 bitartean).

²⁰ Marinsetcorsaire – migrations.fr (Échange de prisonniers de toute la France provenant des prisons anglaises à compter de 1797 arrivés à Cherbourg et autres lieux)

²¹ Dubarat, V., eta Haristoy, P., 1895, *Études historiques et religieuses du diocèse de Bayonne* (112. or.)

²² Dubarat, V., eta Haristoy, P., 1896, *Études historiques et religieuses du diocèse de Bayonne* (349. or.)

²³ AD64 – La Bastide-Clairence – État-civil – Décès 1823-1832 – 5MI289/6/0174

²⁴ AD64 – Bayonne – Paroisse Notre Dame – Registres 1767-1784 – 5MI102/18/0365

²⁵ AD64 – Bayonne – État-civil – Mariages 1793-1806 – 5MI102/32/0207

²⁶ AD64 – Saint-Jean-de-Luz – État-civil – Mariages 1813-1822 – 5MI483/5/0906

Catherine Donibane Lohizunen jaio zen 1777ko irailaren 17an.²⁷

Dasconaguerre-Laxalde bikoteak hiru haur izan zituen: **Jean-Baptiste** mutikoa (Baionan jaioa 1815eko ekainaren 7an)²⁸, famatua izango zena, eta bi neska, **Jeanne-Apolline** (Baionan jaioa 1816ko uztailaren 23an)²⁹ eta **Catherine** (Baionan jaioa 1820eko irailaren 14an)³⁰, anaia baino bizitza diskretuagoa izango zutenak.

François Dasconaguerrek, beste negozioen artean, Ternuako kanpainak antolatzen zituen, eta ez da arraroa bere haur zaharrenak ezkontzen ikustea itsasgizon familietan: 1828an³¹, Marie-Thérèse ezkondu zen Jean-Baptiste Dhiriart kapitainarekin, eta urte berean³², Jean-Maurille semea ezkondu zen Jeanne Bardoitz kapitain baten alabarekin. Jean-Maurille bera, zuzenean, Ternuako nazioarteko gatazketan³³ murgilduta egon zen. Oso gazte hil zen 1834an, 30 urte zituelarik, alaba jaioberria utziz.

François Dasconaguerre hil zen Donibane Lohizunen 1839ko abuztuaren 30ean, 67 urte zituelarik.³⁴

Prestatu zion bidea Jean-Baptiste semeari Parisera ikasketak egitera igorri, baina ez zuen ikusiko zer-nolako pertsonaia bilakatuko zen.

Catherine Laxaldek, alargunduta, Donibane Lohizunen segituko du bizitzen zendu arte 1861eko azaroaren 20an, 84 urte zituelarik.³⁵ Berak bai ikusi zuen semearen bidea: 1861ean notarioa, alkatea eta kontseilari orokorra zen!

²⁷ AD64 – Saint-Jean-de-Luz – Baptêmes, mariages, sépultures 1727-1791 – 5MI483/3/1198

²⁸ AD64 – Bayonne – État-civil – Naissances 1814-1825 – 5MI102/25/0124

²⁹ AD64 – Bayonne – État-civil – Naissances 1814-1825 – 5MI102/25/0227

³⁰ AD64 – Bayonne – État-civil – Naissances 1814-1825 – 5MI102/25/0557

³¹ AD64 – Saint-Jean-de-Luz – État-civil – Mariages 1823-1832 – 5MI483/5/1074

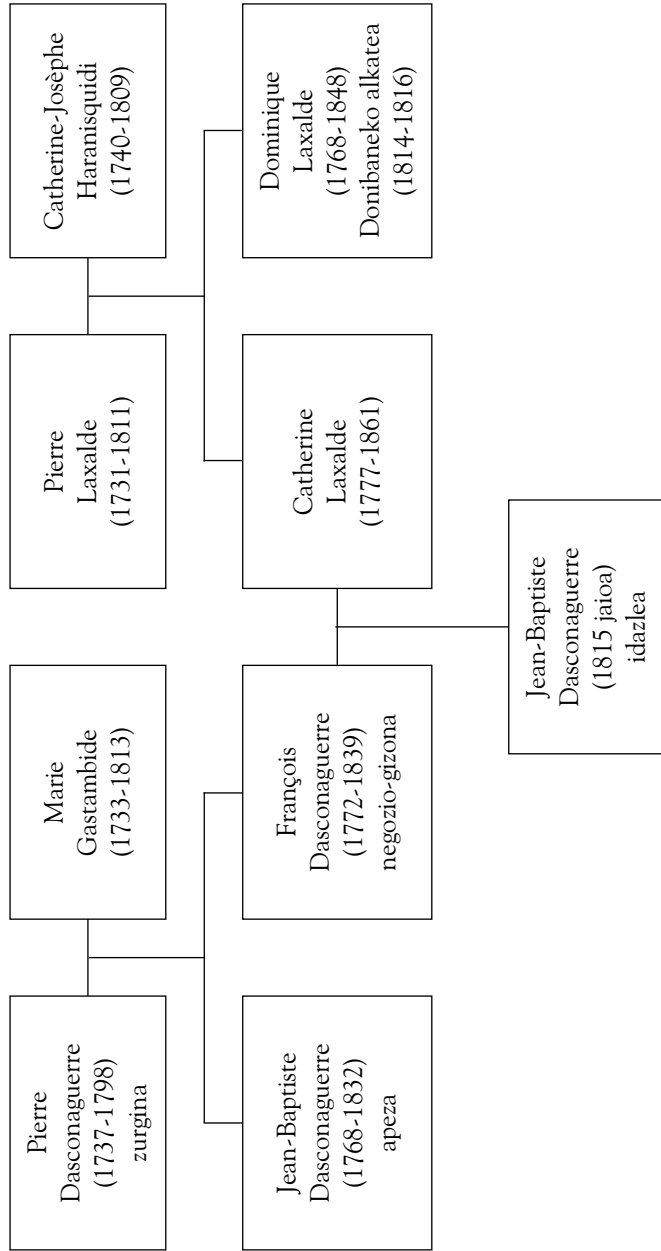
³² AD64 – Saint-Jean-de-Luz – État-civil – Mariages 1823-1832 – 5MI483/5/1076

³³ Ducéré, É., 1892, «Les pêcheurs basques à Terre-Neuve», in *Bulletin de la Société des sciences, arts et lettres de Pau*, serie 2, tome 22 (310-324. or.)

³⁴ AD64 – Saint-Jean-de-Luz – État-civil – Décès 1833-1842 – 5MI483/6/1094

³⁵ AD64 – Saint-Jean-de-Luz – État-civil – Décès 1853-1862 – 5MI483/6/1495

J.B. Dasconaguerre: arbasoak

Laburbiltzeko, Jean-Baptiste Dasconaguerre idazle famatuaren jatorria Zuberoan aurkitzen dugu.

Bere aitona izan zen lehena Baionan finkatzen, 1765 baino lehenago. Ordutik, familia Baionakotzat jo daiteke, baina, Baionakoak baldin badira ere, dasconaguerretarrak ezkontzen dira Lapurdiko familia euskaldunetan (Marie Gastambide, Ainhoakoa 1765ean, Catherine Laxalde, Donibanekoa 1814an). Harreman hauekin mantentzen da familia kontaktuan euskal giroarekin, eta Baionan bertan naturalki euskaraz hitz egingo zen haien etxean segur aski. Dasconaguerre abizena bera euskalduntasun markadore garrantzitsua zen eta harrotasunez eramaten zen. Aski da ikustea *Mendigor-Içareder...* liburuan pertsonaia ezberdinek sistematikoki euskal abizen «luzea» eramaten dutela (Aritzhandibéhère, Eyheracindéguy, Çabalçagaray, Issouribéhère...) euskalduntasuna indartzeko.

Kontuan hartuz ere familiako kide bat elizgizona zela, euskarari bezala fede katolikoari lotua izango zen etxea.

Bestalde, ikusten da familiaren estatus aldaketa hiru belaunalditan zehar. Aldaketa hori gauzatu da Iraultzako giroan. Aukeren garaia zen. Aitona zurgin patroia baldin bazen, aitak negozio enpresa antolatu zuen eta Donibaneko alkatearen arrebarekin ezkondu zen, eta azkenean semeak aukera izan zuen, formakuntza sendo bat jaso ondoren, prestigiozko karguetara iristeko: notariotza eta politika.

Gaztaroa eta formakuntza

Jean-Baptiste Dasconaguerre, beraz, Baionan jaio zen 1815eko ekainaren 7an. Ander Lakarrak adierazi zuen datu hori duela 25 urte baino gehiago. Ulertezina da oraindik beste data bat eta beste leku bat aipatzea. Ikusi dugu arrebak nola jaio diren Baionan 1816an eta 1820an. Jean-Baptiste-ren haurtzaroa hiri honetan garatu da, beraz, bederen bost urte izan arte, Prébendés karrikan, katedraletik oso hurbil.

Aldiz, 1828an, arreba- eta anaierdiak ezkontzen direlarik, familia Donibane Lohizunen kokatua da, segur aski urte batzuk lehenagotik. Dascona-

guerrek gaztaroa, beraz, Donibanen pasa zuen. Testuinguru honetan ulertu behar da *Golfe de Gascogne...* liburuaren aitzinsolasean «je me trouvais à Saint-Jean-de-Luz, ma ville natale» idaztea.

Ikus dezakegu orain Arturo Campion (1854-1937) euskaltzaleak idatzitako Dasconaguerreri buruzko notizia 1880ko *Revista Euskara* aldizkarian.³⁶ Campionek egiten du Dasconaguerreren gaztaroaren aipamen ohargarria (horrela itzul genezake):

Familia xume bezain ohoragarrikoa, ikasketa klasiko oso onak egin zituen Pasaian, gero Parisera joateko Zuzenbidea ikastera. Kultura handiko pertsona bilakatuko da eta lagun minak izango ditu, Châteaubriand-en iloba edo Malakoff-eko dukea besteak beste, kultura eta literatura zirkuluetan parte hartuz.

Baionara itzultzerakoan abokatu bezala hasiko da lanean, baina laster notario gisa egokituko da Bastidan. Orduan joko politikoan sartuko da.

Campionek idazten duela, Dasconaguerre guztiz ezaguna da eta pertsona eredugarria da garai hartako ikuspegitik. Campionen informazio hori gaur egun arteko Dasconaguerreren biografia guztien jatorrizko iturria bakarra da.

Ikusi dugu bere familia ez zela hain xumea, ongi kokatua zela Baionan eta Donibanen. *Golfe de Gascogne...* liburuan Pasaia ikastetxeaz aipamen polita egiten du («un collègue célèbre, (...) toujours aimé de ceux qui l'ont connu et apprécié»³⁷).

Pariseko egonaldia buruz ez daukagu informazio gehiago, eta Campionek erraiten duena zuzena baldin bada orokorki, zehaztu dezakegu Malakoff-eko dukea izango zena, Pelissier komandantea (1794-1864), Parisen zegoela 1831 eta 1839 bitartean, Gerlako ministerioan lanean. Ezaguna da gehienbat armagizon bezala, baina ez da oso agerian gelditzen bere literatu-

³⁶ Campion, A., 1880, «Escritores euskaros contemporáneos» in *Revista Euskara*, III (329-336. or.)

³⁷ Dasconaguerre, J.B., 1880, *Golfe de Gascogne et Pays Basque* (11. or.)

ra zaletasuna. Eta Chateaubriand-en iloba, behar bada Charles du Boishamon (1813-1885) idazlea, Dasconaguerrearen adin berekoa zen kasik.

Baina ez dago zalantzarik, bere traiektoria ikusiz, Dasconaguerre gazteak ongi aprobetxatu zuela Pariseko egonaldia ikasketa onak egiteko eta goi-mailako mundua ezagutzeko.

Hala, 1840an, 25 urterekin, abokatu gisan gizarteratzen delarik, Jean-Baptiste Dasconaguerre da familiaburua. Aita berriki hil zen (1839an). Ama gelditzen zaio bakarrik, eta arrebak. Anaierdia 1834ean hil zenetik, berari zegokion aitaren ondorengoa izatea, baina badirudi aitaren negozioak laster likidatuko dituela ongi pentsatutako beste norabide probetxagarriago bat hartzeko.

Eta berehala nabarmenduko da, ikasketak aparte, ikasi zuela Parisen «munduan» bizitzea. Alegia, oso urte gutxitan, lortuko du posizio garrantzitsua Ipar Euskal Herriko elitean.

Lehen urratsa ematen du 1841ean, Nafarroa Behereko Bastidan, Jean-Épiphane Darrieux notarioari ondorengotza hartzen diolarik.³⁸

Darrieux (1788an jaioa) zen orduko Bastidako eta kantonamenduko figura garrantzitsua: notario, alkate, bake epailea eta barruti kontseilaria.³⁹ Ez zuen haurrik izan ezkontzatik eta segur aski nahi zuen gustuko ondorengo bat bere karguetarako.

Nolatan Dasconaguerre? Bizi izan zen Donibanen eta Baionan, eta Parisetik itzuli berria zen. Segur aski harremana aurki daiteke Dasconaguerrearen osabarengan. Osaba hau, Jean-Baptiste Dasconaguerre, izan zen Bastidako erretorea 1832an hil arte. Aita, François Dasconaguerre, harremanetan mantendu zen behar bada (1832-1839) semeari buruzko erreferentziak eginez, eta hortik letorke Darrieux-Dasconaguerre lotura.

Jean-Épiphane Darrieux-ek utzi zuen orduan notariotza eta Dasconaguerre finkatu zen buru-belarri zeregin honetan. Pixkanaka bere ospea eta izen

³⁸ AD64 - Filiation des Etudes notariales des Pyrénées-Atlantiques depuis l'an XII

³⁹ «conseiller d'arrondissement» frantsesez

ona zabalduko dira Nafarroako inguru hauetan. Horrela kokatu behar da 1846an Apolline bere arrebaren ezkontza Donapaleuko Jean-Baptiste Iriart negozio-gizonarekin.⁴⁰ Beste arreba, Catherine, ezkonduko da 1853an Donibane Lohizunen Jean Duplom Saint-Pau infanteria kapitainarekin.⁴¹

Ospe handiko ezkontza

Azkenean, bere estatusa sendotzeko, ezkontzea falta zitzaion. 1848ko urriaren 19an⁴² gertatuko da hori, **Marie-Caroline Fagalde** anderearekin ezkondu zenean. Bera baino 8 urte gazteagoa zen, 1823ko martxoaren 15ean jaioa Mugerren, errentadun baten alaba.

Fagaldetarrak familia onekoak ziren eta ongi ikusiak. Emaztegaia zen, esate baterako, Pierre-Victor Duséré politikariaren iloba. Duséré (1780-1847) berriki hil zen ordurako. Baionako epaitegi zibilaren presidentea izan zen hil arte, diputatua Parisen (1833-1835 bitartean)⁴³ eta Bidaxune eta Bastidako kontseilari orokorra (1834-1835 bitartean)⁴⁴. Bestalde, Pierre Fagalde, Marie-Caroline-ren aitona, bake-epailea izan zen eta baita ere Baionako barrutiko kontseilaria (1831n hil zen arte)⁴⁵. Azkenik, Dominique de Saint-Bois (1791n hila), Caroline-ren birraitona, Hazparneko Navailles-ko azken baroia izan zen.

Seme-alaba andana bat izan zuten:

- Dominique Arthur (1849-1850), Bastidan jaio eta hila.
- Catherine Marie Gabrielle (1851), Bastidan jaioa.
- Pierre Arthur (1852), Bastidan jaioa.

⁴⁰ AD64 – Saint-Jean-de-Luz – État-civil – Mariages 1843-1852 – 5MI483/5/1233

⁴¹ AD64 – Saint-Jean-de-Luz – État-civil – Mariages 1853-1862 – 5MI483/5/1301

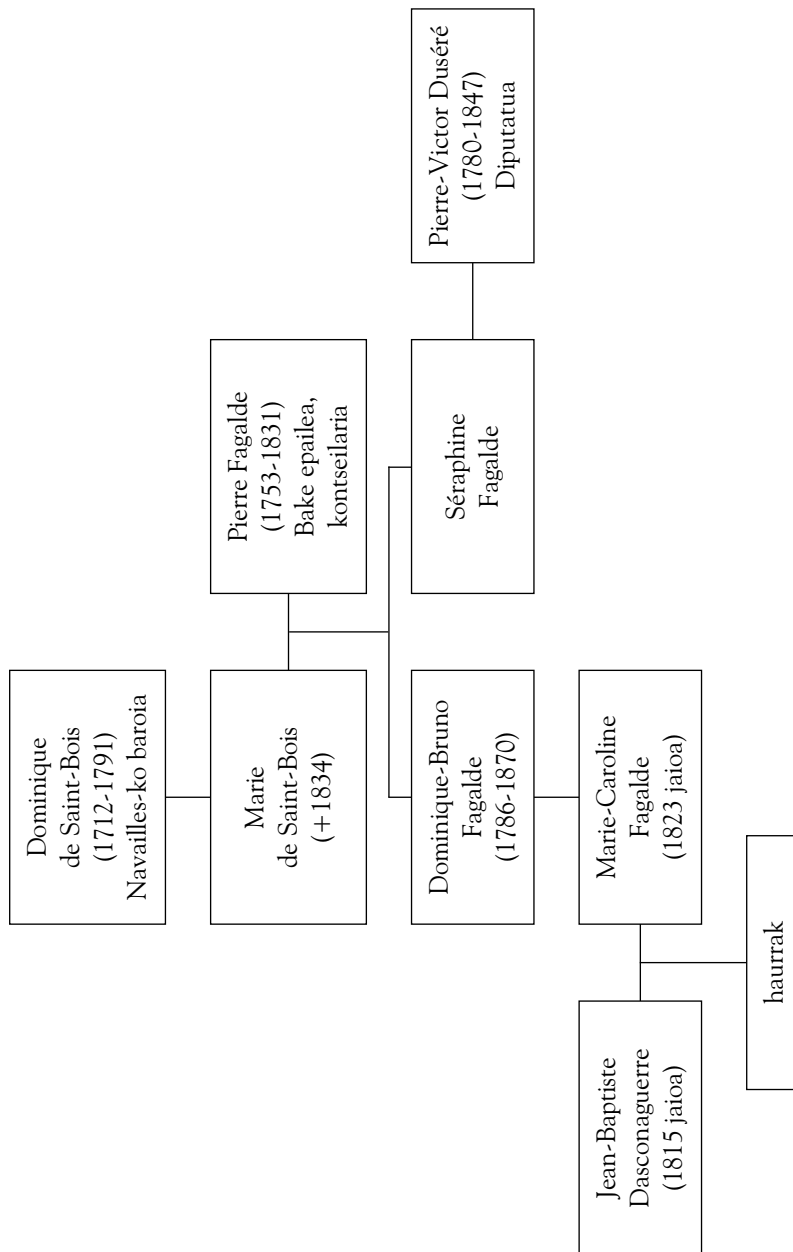
⁴² AD64 – Mouguerre – 1754-1877 – 5MI407/1/1232

⁴³ Robert, A., eta Coughy, G., 1890, *Dictionnaire des parlementaires français*, t. II

⁴⁴ Bayaud, P., 1957, «Le conseil général des Basses-Pyrénées sous la monarchie de Juillet» in *Actes du 82e congrès national des sociétés savantes* (405 or.)

⁴⁵ Guyot eta Scribe, 1831, *Almanach royal et national pour l'année MDCCCXXXI*

J.B. Dasconaguerre: emaztearen jatorria

- Jean-Baptiste Dominique Ferdinand (1854), Bastidan jaioa.
- Bruno Dominique Alfred (1857), Bastidan jaioa.
- Seme bat (1863), Baionan hilda jaioa.
- Gabriel Pierre Albert (1865), Baionan jaioa.

Gehitu behar da ere ezkontzatik kanpo jaiotako ustezko alaba bat:

- Marguerite Oxoby (1850), Arruta-Sarrikota herrian jaioa, Madeleine Oxobyren alaba. Jaiotze agirian agertzen da Bastidako Asconaguerre (sic) jaunak ezagutua izan zela 1857ko apirilaren 10ean.

Ongi ezkontuta eta familia zabala baten aita, Dasconaguerre notarioa bide berri bat jorratzen hasiko da: politika.

Dasconaguerre politikari

Atalez atal, edo karguz kargu, ikusiko dugu nola Dasconaguerre instalatu zen jaun handi baten figuran. Informazio gisan, garai hartako Frantzia geratu erregimen aldaketak gogoratuko ditugu:

- 1830-1848: Monarkia konstituzionala
- 1848-1851: Bigarren Errepublika
- 1851-1870: Bigarren Inperioa
- 1870etik aurrera: Hirugarren Errepublika

Notario Bastidan (1841-1861) eta Baionan (1861-1884)

Notario gisan segitu zuen beraz bere lana, baina aldaketa sakona gauzatu zuen 1861ean. Utzi zuen Bastidako kargua eta jabetu zen Baionakoaz.⁴⁶ Alegia, hartzen zion segida Théophile Doussy notarioari. Azken hau, nota-

⁴⁶ AD64 - Filiation des Etudes notariales des Pyrénées-Atlantiques depuis l'an XII

rio izateaz gain, San Espirituko alkatea izan zen (1843-1848). Bastidako notario kargua, aldiz, Ange-Gustave Magnelli italiar jatorriko baionarrari utzi zion Dasconaguerrek.

Eremu eta kategoria aldaketa handia zen. Baserri mundutik hiri nagusira notario aktibitateak jauzi handi bat suposatzen zuen, eta diru sarreren alde-
tik igoera oso interesgarria, zalantzarik gabe.

Dasconaguerre aberasten ari zen notario bezala baina, bestalde, eragin handiko politikari bilakatzen ari zen.

Bastidako zinegotzi (1843-1851) eta alkate (1851-1868)

1843ko ekainaren 25ean udal hauteskundeak burutu zirelarik Frantzian, Dasconaguerre udal kontseilari hautatua izan zen Bastidako herrian.⁴⁷ Karguaren iraupena sei urtekoa zen. Dena den, 1848ko otsaileko Iraultzaren ostean, berriro hautatua izan zen uztailaren 3ko hauteskundeetan.

Geroxeago, 1850eko abenduaren 13an, Jean-Épiphane Darrieux Bastidako alkatea hil zen. Udal kontseilua bildu zen ondorengoa izendatzeko, eta Dasconaguerre hautatua izan zen 1851ko urtarrilean. Erabaki logikoa izan zen, ikusita Darrieux-ek berak ondorengotzat hartu zuela notariotzan 1841ean. Geroxeago, Inperioaren garaian, alkatetza mantendu zuen arazorik gabe.

Karguan egon zen 1868 arte. Lekua utzi zion Jacques Lafourcaderi. Hogeita bost urtez egon zen udaletxean, eta ordurako Dasconaguerre ospe handiko pertsona zen eta kargu hori txiki geratu zitzaion.

Baionako barrutiko kontseilari (1851-1859)

Jean-Épiphane Darrieux-en heriotzarekin hutsik gelditu zen ere bai bere aulkia Baionako hautesbarrutiko kontseiluan. Hauteskunde partziala antolatatu zen ondorengoa izendatzeko eta horrela 1851ko hasieran Bastidako

⁴⁷ Datu hau ondorioztatzen dugu Ohorezko zaldun izendapenaren dekretuaren arabera: 1867an, «24 urtez zerbitzuan»

alkate berria, Dasconaguerre, hautatua izan zen. Bonaparteren estatu kolpearen ondotik, hauteskunde berriak antolatuak izan ziren 1852ko abuztuaren lehenean. Dasconaguerre berriro hautatua izan zen. Hurrengo hauteskundeetan ere hautatua izan zen 1855eko ekainaren 3an.

1859an, kontseilari orokorra hautatua izan zelarik, hautesbarruti kontseilari kargua utzi zuen. Dena den, Bastidako kontseilari orokorra izanez, nolabaiteko eragina mantenduko du hautesbarruti kontseilaria hautatzera koan. Bere lehen ondorengoa postu honetan Jean-Timothée Darrieux-Juson izan zen (1859-1867), Jean-Épiphane Darrieux-en lehengusua, eta hurrengoa Ange-Gustave Magnelli (1867-1871) Bastidan kokatu zuen notarioa. Zalantzarik gabe esan dezakegu Magnellik Dasconaguerreren babesari zor diola garaipena hura.

Irabazitako hauteskundeak:

- 1851ko martxokoa (hauteskunde partziala, Darrieux ordezkatzeko),
- 1852ko abuztuaren 1ekoa eta
- 1855eko ekainaren 3koa.

Baionako barrutiko kontseilua Baionako suprefetak biltzen zuen urtean zehar. Bederatzi kontseilari zeuden, bat kantonamendu bakoitzarentzat.

Departamenduko kontseilari orokorra (1859-1884)

1859ko urtarrilaren 20an, Parisen hil zen Michel-Charles Chegaray, Bastidako kantonamenduko kontseilari orokorra. Pertsonalitate handia izan zen ordura arte.⁴⁸ Diputatua Parisen (1837-1852) eta kontseilari orokorra Pauen (1839-1859). Heriotza hori izan da Dasconaguerrarentzat aukera erabakigarria bere pisua neurtzeko goi mailako politikan. Hautesbarrutiko kontseilaria zen eta, orduan, lehentasuna zuen hautagaitza aurkezteko Chegarayren aulkian jartzeko. Hauteskunde partzial hartan, 1859ko ekainaren 19an, dena ongi atera zitzaion, aurkaririk gabe aurkeztu zen, eta 1.461 bo-

⁴⁸ Robert, A., eta Cugny, G., 1890, *Dictionnaire des parlementaires français*, t. II

totatik 1.455 bereganatu zituen.⁴⁹ Gainera, hauteskunde partziala baldin bazen ere, hautatua zegoen 1867 arte (Chegaray 1858an hautatua izan zen, eta garai hartan agintaldia 9 urtekoa zen).

Ordurako, Dasconaguerre politika mailan gorenean dago. Gorago Pariseko diputatu kargua dago, baina badaki ez duela inoiz horretarako aukerarik izango. Helburua, geroztik, Paueko kontseilari orokorraren postua mantentzea izango da.

Gauzak ongi egiten zituela politika mailan ikus daiteke 1871ko hauteskundeetan. Orduan Errepublika berriz ezarri zen Frantzian eta aurreko errejimeneren ordezkarietzat une zailak izan ziren. Baina Euskal Herrian beste giro bat zegoen eta aldaketa gutxi gauzatu zen. Dasconaguerrek bere aulkia mantentzea lortu zuen. Errepublika garaian beste bi aldiz hautatua izango da, 1874an eta 1880an.

Azkenik, Dasconaguerrek dimisioa aurkeztu zuen 1884ko maiatzaren 5ean argudiatuz osasunaren aldetik gaizki zegoela, eta ezin zituen bere funtzioak normaltasunez bete (berez, 1886ko hauteskundeak egin arte karguan egon behar zuen).

Irabazitako hauteskundeak:

- 1859ko ekainaren 19koa (hauteskunde partziala, Chegaray ordezkatzeko),
- 1867ko abuztuaren 4koa,
- 1871ko urriaren 8koa,
- 1874ko urriaren 4koa eta
- 1880ko abuztuaren 1koa.

Hogeita bost urtez karguan egon zen (1859-1884), bi errejimenez ezberdinen garaian: Bigarren Inperioa (1859-1870) eta Hirugarren Errepublika (1870-1884).

Kontseilu Orokorra Pauen biltzen zen eta 40 kontseilariz osatua zegoen, departamenduko kantonamendu bakoitzetik bat.

⁴⁹ *Mémorial des Pyrénées* (1859.06.21)

Baionako kantonamenduko bake epailearen ordezkari (1862-1884)

Badakigu *La Presse* egunkariaren bitartez Dasconaguerre Baionako Ipar-Ekialdeko kantonamenduko bake epailearen ordezkari izendatua izan zela dekretuz 1862ko apirilaren 23an.⁵⁰ Mantendu zuen postu hau 1884 arte. Urte hartako ekainaren 28an dekretu batek bertan behera utzi zuen izendapen hau.

Ohorezko Legioaren zaldun (1867)

Dasconaguerrek beste ohore handi bat eskuratu zuen 1867an. Urte hartako azaroaren 7an⁵¹ Ohorezko Legioaren zaldun izendatua izan zen egindako merituengatik: «kontseilu orokorreko kidea, alkate ohia, 24 urtez zerbitzuan». Ohore honen neurria izateko, jakin behar da, adibidez, 1884an, Pirinio Apaletako 40 kontseilari orokorretatik 5 bakarrik direla Ohorezko Legioaren zaldun!⁵²

Daskonaguerrenen legionario txostenean Ohorezko Legioaren Kantzileria Nagusiak onartzen du berari buruzko informazioa falta zaiola 1870tik goiti, eta aipatzen du hil zela Londresen 1897 inguruan. Aurretik bere heriotzari buruz ikusi dugun BNFko informazioa txosten horretatik dator segur aski.

Akademia aitzindari (1870)

Akademia aitzindari⁵³ izendapena jaso zuen Dasconaguerrek 1870eko maiatzaren 7an.⁵⁴ Titulu hau unibertsitate ohorea zen eta honelako aipamena irakurri daiteke *Le Constitutionnel* egunkarian:⁵⁵

⁵⁰ *La Presse* (1862.04.25)

⁵¹ Base Léonore, Dasconaguerre

⁵² F. Lalheugue, *Annuaire administratif, judiciaire et industriel, du département des Basses-Pyrénées, pour l'année 1884 (bissextil)*

⁵³ «officier d'académie» frantsesez.

⁵⁴ *Bulletin administratif de l'instruction publique*. Tome XIII, n°242 (Paris, 1870) p. 218

⁵⁵ *Le Constitutionnel* (1870.05.12)

Dasconaguerre, auteur de l'intéressant ouvrage Les échos du Pas de Roland, a été nommé officier d'académie. C'est là une récompense justement décernée à un bon livre et à une bonne action (...)

(Dasconaguerre, *Les Echos du Pas de Roland* obra interesgarriaren idazlea, akademia aitzindari izendatua izan da. Hau da liburu on bati eta ekintza on bati zuzentasunez emandako saria (...)) [itzulpena gurea]

Baina kasu guztietan ez da nahasi behar izendapen hau Frantziako Akademiako kide izatearekin, batzuetan agertzen den bezala (Cristina Jarillot Rodal eta Ibon Uribarri Zenekorta⁵⁶ edo Claude Mehats⁵⁷, adibidez)!

Mazarin kardinalaren etxea

Dasconaguerrearen ospea beste hainbat alorretan ere garatu zen. Bazuen etxe bat Donibane Lohizunen *Chibau* izenekoa, Mars karrikan kokatua, baina *Dasconaguerre etxea* bezala ezaguna zena. Etxe honetan hil zen bere aita 1839ko abuztuaren 30ean.

Badirudi jakin-mina zegoela Donibanen etxe honen historia ezagutzeko. Dasconaguerrek baimendutako arkeologo (anonimo) batek indusketa batzuk egin zituen etxean eta frogatutzat jo zuen Mazarin kardinalak berak 1659an ostatu hartu zuen etxea zela!

Laster, 1856an, Léonce Goyetche (1822-1885) *Saint-Jean-de-Luz historique et pittoresque* liburuan zabaltzen du aurkikuntza eta frogen berria⁵⁸ (Goyetche Dasconaguerrearen kidea izango zen Kontseilu Orokorrean, 1864-1870 urteetan).

⁵⁶ Cristina Jarillot Rodal, Ibon Uribarri Zenekorta, «Politiques de la traduction dans un environnement multilingue: le cas basque» in È. de Dampierre, A.L. Metzger, V. Partensky et I. Poulin (éd.), *Traduction et partages: que pensons-nous devoir transmettre?* (Université Bordeaux Montaigne, Ouvrage issu du XXXVIIe Congrès de la SFLGC)

⁵⁷ Claude Mehats, 2012, «Eskual Herria: journal des basques français du Río de la Plata» in *Vasconia*, 38 (447-478 or.)

⁵⁸ Léonce Goyetche, 1856, *Saint-Jean-de-Luz historique et pittoresque* (100. or.)

Eta horrela, hemendik aurrera, *Chibau* edo *Dasconaguerre etxea*, *Mazarin etxea* bilakatzen da. *Luis XIV. etxea* eta *Infantaren etxea* baldin baziren Donibane Lohizunen, orain gehitzen da *Mazarin*.

Etxe honetan beste ohore handi bat gertatu zen. Alegia, ezustean hor gelditu zen 1859ko irailaren 9an Napoleon inperio-printze txikia, Napoleon III.aren semea, hiru urte eta erdiko mutikoa, bere eskolta guztiarekin, Donibaneko hondartzan txango bat egin ondoren. Dasconaguerre andereak askaria prestatu zion. Prentsan gertaera kontatu zen eta etxea agertzen da orduan *Mazarin etxea* izenarekin.⁵⁹

Azkenean, Donibaneko udal batzarrak karrika-izen aldaketa batzuk onartuko ditu 1883ko otsailaren 14an, tartean *Mazarin* karrika, *Dasconaguerre*ren etxe famatua kokatua zen karrika.⁶⁰ *Dasconaguerre*ren eragina edo itzala ikusi behar da zalantzarik gabe erabaki honetan.

Etxea 1913an suntsitu zuten, ez dakigu zein baldintzatan, bere lekuan etxe berri bat eraikitzeko: gaur egungo *Villa Ugaina*.

Dasconaguerre eta Belokeko abadia

Bastidan zelarik, notario eta alkate gisan, bizitzen zen XVIII. mendeko beste etxe dotore batean, herritik kanpo, Ahurtiko lur eremu zabal baten erdian. Etxe hori ezaguna izan da izen ezberdinekin: *Grand Bayonnès* (jatorrizko izena), *Château de Navailles* (emaztearen birraitona Navailles-ko barroia zen) edo *Dasconaguerre baita* (jabearen izena). Egiazko jabea Caroline Fagalde zen, emaztea.

Baionan notariotza 1861ean hartu eta Bastidako alkatetza 1868an utzi ondoren, *Dasconaguerre*rek baztertu zuen etxe hori. Uda garaian soilik han bizitzera etortzen zen bere emaztea.

⁵⁹ *Le Constitutionnel* (1859.09.15)

⁶⁰ Pierrette Bruyères, 2007, «La rue Mazarin» in *Magazine Berriak*, 45

Etxe honen inguruan Dasconaguerrek lagunduko du beneditarren monasterio berriaren sortzea.

Dasconaguerrek, bai politikari bezala, eta bai idazle bezala, «euskaldun fededun» prototipoa bezala ezagutarazi zuen bere burua. Bere atxikimendua fede katolikoarekin oso nabarmena zen. Iritsiko da Belokeko monasterio berriaren sustatzaile garrantzitsu izatera. *Bellocq* izeneko baserri bat erosi zuten beneditarrek, *Grand Bayonnès* etxetik hurbil. Salmenta egin zen Dasconaguerre notarioaren aurrean 1872ko azaroaren 13an; saltzailea Charles Darrieux-Juson zen, eta erosleak, Jean-Pierre Arbelbide abadea eta Arnaud-Cyprien Caillava irakaslea.⁶¹

Eta horrela ikusten dugu 1875eko irailaren lehenean zer-nolako ospakizunak antolatu ziren Belokeko monasterio beneditar berria estreinatzeko: Chesnelong eta Dufaur diputatuak, Celhabe eta Dasconaguerre kontseilari orokorrak, Félix Saubot prefektu ohia, inguruko parrokietatik 125 apez eta 4.000 pertsona baino gehiago ekitaldi ezberdinetan parte hartzeko. Lavignerie artzapezpikuak berak parte hartu behar zuen, baina azken unean gaixotu zen.⁶²

Harreman on hauen ondorioz, beneditarrek proposatu zioten *Grand Bayonnès* etxea arrandan hartzea serora-abadia berria sortzeko. Dasconaguerrek azkenean onartu zuen eta 1883ko maiatzaren 22an lehenbiziko hiru serorak han kokatu ziren.⁶³ Urte batzuk beranduago, aldiz, diru afera txarreatatik, Dasconaguerrek adostuko du bere etxea saltzea abadiari.⁶⁴ Orduetik hona Santa Eskolastika monasterio beneditarra etxe horretan kokatua dago. Salmentaren data ez da guztiz ziurra baina datua hor da: Dasconaguerren etxea monasterio bihurtua, gaur egun arte!

Gogoratuko dugu Ander Lakarrak beneditarren ahotik entzun zuela Tunisia eta Afrikako iparraldearen aipamena Dasconaguerri buruz.

⁶¹ AD64 – Minutes notariales – Notaires du département des Pyrénées-Atlantiques – Bayonne – Etude VII – Dasconaguerre (Jean-Baptiste) – 1861-1884 – 1872 – cote 3E17404/0270

⁶² *Le Figaro* (1875.09.05)

⁶³ Doucet, M., 2009, *Des hommes travaillés par Dieu* (145. or.)

⁶⁴ *Herria* (1705. zenbakia, 1983.06.02)

Dasconaguerre idazle

Garai oparo hartan (1860-1884 gutxi gorabehera), Dasconaguerrek hainbat idazlan interesgarri argitaratuko ditu, eta, gaur egun, lan hauengatik da ezaguna gehienbat.

Lan hauen azterketa eta kritika literario nahiko sakona eginga izan da, eta horregatik ez gara luzatuko aspektu honen inguruan.

Horrela, bere politikari figura apaindu zuen idazlearen famarekin. Bere idazlanen bitartez ikus daiteke zer-nolako ikuspegia zuen politikaren aldetik.

Atheka-gaitzeko oihartzunak (1867) Napoleon III.aren garaikoa da. Aldiz, *Golfe de Gascogne...* (1880) eta *Mendigor-Içareder-Récit basque* (1883) Errepublikara garaian argitaratuak dira. Dasconaguerrearen ideologia agertzen da. Fededun katolikoa da, klerikalismoan erori gabe, eta tradiziozalea, baina ere bai garapen zalea: trenbideak, zubiak, industria, hidrografia eskola... aldarrikatzen ditu Euskal Herriarentzat; kritikatzan du Frantziako hizkuntza politika eta eskatzen du euskararen katedra baten sortzea. XIX. mendeko aldatetarako gizon egokia Euskal Herriarentzat. Eroso dago hirian (Baiona) zein herrian (Bastida); betiko euskalduna da, baina beldurrik gabe garai berriei irekia. Idazki guztietan nabarmentzen da bere harrotasuna Euskal Herriaz eta herri honen zabaltzailea izateko gogoia.

Bizitza eredugarri hau puskatu zen bat-bateko ezuste galanta gertatu zelarik.

Bat-bateko erorketa (1884ko apirila)

Irakurri dugu, beraz, *Herria* aldizkarian (1983) «Dasconaguerre-tarrek afera txarrak egitearekin, (etxea) saltzera jinen zaie». eta ikusi Ander Lakarrrak idatzi zuela (1990) «(Dasconaguerre) ospez inguratuta bizi bazen ere, zituen guztiak hondatuta, 1884an notaritza utzi eta bere bi semeekin Afrikako iparraldean babesa bilatu bide zuen». Bi ohar hauek daukate iturria Belokeko monasterioan.

Zerbait gertatu zen, alegia, 1884an, bat-batean Dasconaguerrek uzten dituelarik bere kargu guztiak. Edo galtzen dituelarik. Kronologia ikus dezagun:

- Apirilaren 7an, Dasconaguerrearen azken akta notario gisan.⁶⁵
- Apirilaren 10ean, Dasconaguerrearen notariotza estudioa enbargatuta gelditu zen.⁶⁶
- Apirilaren 21ean, Kontseilu Orokorreko apirileko bilkuran ez zuen Dasconaguerrek parte hartu, 25 urtetan lehen aldikoz. Ez da oharririk aipatzen falta izate honi buruz.⁶⁷
- Apirilaren 23an, Baionako Epaitegi zibileko Presidentearen ordenantza batek notariotza estudioa beste notario bati esleitzen dio behin-behineko⁶⁸, **Dasconaguerre auzipetua eta ihes eginda dagoelako!**

(→ ikus lehen eranskina [itzulpena gurea])

<p><i>Le Procureur de la République soussigné, Attendu que le Sr. Dasconaguerre, notaire à Bayonne, est inculpé d'abus de confiance et sous le coup d'un mandat d'arrêt à l'exécution duquel il s'est dérobé par la fuite, Vu l'article 61 de la loi du 25 ventôse an XI, Requiert qu'il plaise à monsieur le Président du Tribunal de 1ère instance ordonner, vu l'urgence, que les minutes et répertoire du dit Sr. Dasconaguerre seront confiés à Me. Novion, notaire à Bayonne, à toutes fins utiles.</i></p> <p><i>Au Parquet, à Bayonne, le 23 avril 1884</i></p> <p style="text-align: right;"><i>E. de Ribeaux</i></p>	<p><i>Izenpetzen duen Errepublikaren Prokuradoreak, Baionan notario den Dasconaguerre jauna konfiantza abusuagatik auzipeturik dagoenez gero, eta bere aurkako atxilotze aginduaren aurrean ihes eginda dagoenez gero, XI. urteko haizekorren 25eko legearen 61. artikulua ikusirik, Galdegiten du atsegin bekiola Lehen Instantziako Epaitegiaren Presidente jaunari agintzea aipatu Dasconaguerre jaunaren minuta eta erreperitorioa, premia ikusirik, Baionan notario den Novion jaunari utziko zaizkiola, behar diren ondorioetarako.</i></p> <p><i>Epaitegian, Baionan, 1884ko apirilaren 23an.</i></p> <p style="text-align: right;"><i>E. de Ribeaux</i></p>
--	---

⁶⁵ AD64 – Minutes notariales – Notaires du département des Pyrénées-Atlantiques – Bayonne – Etude VII – Dasconaguerre (Jean-Baptiste) – 1861-1884 – 1884 – cote 3E17433/0292

⁶⁶ *La Semaine de Bayonne* (1884.04.11)

⁶⁷ CG64, 1884, *Rapports et délibérations du conseil général des Basses-Pyrénées* (1884, apirila)

⁶⁸ AD64 – Minutes notariales – Notaires du département des Pyrénées-Atlantiques – Bayonne – Etude VII – Dasconaguerre (Jean-Baptiste) – 1861-1884 – 1884 – cote 3E17433/0301/002

- Apirilaren 29-30ean, Dasconaguerre ihes eginda zegoela prentsan zabaldu zen.
- Maiatzaren 4an, hauteskunde munizipalak burutu ziren.
- Maiatzaren 6an, prentsan zabaldu zen, gutun baten bitartez, Kontseilu Orokorreko lehendakariari iragartzen diola kontseilari orokorreko kargua uzteko duen asmoa osasun arazoengatik.⁶⁹
- Ekainaren 28an, Errepublikaren Egunkari Ofizialean agertu zen dekretua, bere bake epaile ordezkari kargua deuseztatzeko.⁷⁰
- Abuztuaren 3an, hauteskunde partziala burutu zen Bastidako kantonamenduan dimisioa eman zuen Dasconaguerre ordezkatzeko.⁷¹

Erabateko eskandalu bat lehertu zen beraz Ipar Euskal Herri lasai hartan. Bat-batean justiziak, salaketa batzuen ondorioz, Dasconaguerreren aurka hartu zituen neurriak.

Zer gertatu zen?

Baionako notario eta politikari ospetsuak, urteetan zehar, antolatu omen zuen iruzur handi bat bere bezeroen kaltetan.

Salaketa emana zen «mailegu bezala utzitako dirutza desbideratzeagatik» (*détournement de sommes, à lui confiées, à titre de dépôt*). Atxilotze agindua «konfiantza abusuagatik» (*abus de confiance*) luzatua izan zen, baina polizia bere etxean aurkeztu zelarik, Dasconaguerre ihes eginda zegoen eta erbeste-teratua.⁷² Badirudi *Ganixen etxearen setioa* irakurtzen dugula.

Erorketa ikusgarria zen.

Jaun estimagarria, egun batetik bestera, errekaratua, notariotza eta kargu politikoak galdua, izen ona zikinduta, gaizkiletzat hartuta. Nola zen posible?

⁶⁹ *L'Indépendant des Basses-Pyrénées* (1884.05.06)

⁷⁰ *Journal Officiel de la République française*, 16. urtea, 177. zenbakia (1884.06.29)

⁷¹ *Rapports et délibérations du Conseil général des Basses-Pyrénées* (août 1884)

⁷² *La Lanterne* (1884.04.30)

Afera garrantzitsua zirudien, baina nahiko isilpean mantendu zen prentsan. Ohar gutxi batzuk besterik ez ditugu aurkitu.

Batzuen ustez, Dasconaguerreren ustelkeria kasua nahita isildua izan zen eta, haratago, Dasconaguerrek berak, bere aurkako eginbideez abisatua izanik, izan zuen denbora epe bat erabaki bat hartzeko egoera honen aurrean.

Zentzu honetan irakurri dezakegu beste artikulu bat non salatzen diren Jacques-Édouard de Ribeaux Errepublikaren prokuradorearen eta Dasconaguerreren arteko harreman hurbil-hurbilak. De Ribeaux jaunak, lagunaren egoera judiziala ezagutuz, abisatu zuen, eta denbora nahita utzi zuen pasatzen ihesaldia antolatzeko.⁷³

Erabaki guztiz ohargarria hartu zuen Dasconaguerrek: ihes egitea justiziatik eta Euskal Herritik, ahal bezain urrun, betirako. Ordurako 69 urte zituen. Bere jarrera ulertzeko gogora dezakegu 1880an *Golfe de Gascogne...* liburuan idatzi zuen pasarte, berez intsumisioari buruz:

Pour punir notre insoumission, imposez-nous toutes sortes de sacrifices, moins la prison qui pour nous est une flétrissure et dont la seule pensée nous retient en pays étranger.

(espetxealdia orban iraingarria da guretzat eta bakarrik horretaz pentsatzeak atzerrian mantentzen gaitu [itzulpena eta azpimarra, gureak])

Afera hau, dena den, kokatu behar da garai hartan laikoan (errepublikazale amorratuak) eta klerikalen (kontserbadoreak, lehengo erregimenaren nostalgikoak) arteko borroka sutsuan eta, zehazkiago kasu honetan, udal hauteskunde bezperan (1884ko maiatzaren 4an). Gainera, ikus daiteke ez gaudela kasu bakan baten aurrean, hilabete gutxi batzuk beranduago, 1884ko urriaren 21ean, Baionako beste notario bat, Augustin Tucoulat, zalantzarik gabe Dasconaguerreren ezaguna, antzeko egoeran akusatua delarik. Tucoulat ere ihes ginda ibiliko da.⁷⁴

⁷³ *La Lanterne* (1885.06.29)

⁷⁴ *L'Indépendant de Mascara* (1885.03.19)

Ihesaldia uler dezakegu urte batzuk beranduago Boulanger jeneralarekin gertatu zena aipatuz. Alegia, 1889an Boulanger jenerala mehatxu larria bilakatu zen Errepublikarentzat. Bere aurkako neurri zuzena hartu ordez, informatu egin zitzaion atxilotze agindu bat bere aurka zuzenduko zela, nahiko denbora utziz ihesaldia hauta zezan. Eta horrela egin zuen: ihes egin, bere sinesgarritasun politikoa galduz. Maniobra honekin bi alderdien arteko indar proba bertan behera geratzen zen, ez zen nehor ausartzen iheslaria defendatzen, eta ez zen zehazten ere zertaz akusatua zegoen eta zeintzuk ziren bere aurkako probak! Boulanger jeneralaren kasua 1889koa baldin bada ere, pentsa dezakegu 1884an ere horrelako maniobrak posible zirela. De Ribeaux prokuradoreak Dasconaguerre abisatu zuen (alderdi berdinekoak biak) ihesaldia ahalbidetuz, ez Dasconaguerreri faborea egiteko, baizik eta alderdi kontserbadoreari kalte txikiena eragiteko! Ez da inor atxilotzen, ezta epaitzen ere, azkenean kasu pertsonala da eta alderdi kontserbadoreak ez dauka ezer ikusteko afera honekin.

Azkenik ihes egitea ez zen, behar bada, hainbestetarako, erregimen aldaketak ohikoak baitziren garai hartan. Aurreko erregimeneko erbesteratuak ongi etorriak ziren berriro aldaketa baten ondorioz. Baina, Dasconaguerren kasuan, erregimen aldaketa ez zen gertatu (Boulanger jeneralaren porrota, adibidez) eta Errepublika tinko mantendu zen. Atzerrian segitu behar zuen, orduan.

Ez dakigu afera nola bukatu zen epaitegietan, ezta ere Dasconaguerre saiatu zenetz bere defentsa antolatzerara. Badirudi konfiantza-abusu delituak sei urteren buruan preskribatzen duela. Protagonista ihes eginda, behar bada, kasua itxiztat jo izan zen, denborarekin.

Hots, datua, Dasconaguerrek ihes egin zuen eta inork ez zekien non zegoen gordeta.

Eufemismo ederra da beraz biografietan irakurtzea «1884an (...) joan zen bizitzera (...)».

Non dago Dasconaguerre?

Haurrak

Hemendik aurrera kasik ez dago daturik berari buruz, baina bere haurren datuen arabera bere pista lortuko dugu azkenean. Ez baldin badakigu aita non dagoen, haurrak non dauden begira dezagun.

Ihesaldiren garaian bost seme-alaba zituen, lau mutil eta neska bat. Erre-pasatuko dugu bakoitzari buruz aurkitu duguna, baina kasu gehienetan oso datu eskasak aurkituko ditugu.

Gabrielle, alaba bakarra, Bastidan jaio zen 1851n. Aitak dedikatu zion *Golfe de Gascogne...* liburua 1880an. 1884an, 33 urterekin, ezkongabea zen. Aitaren ihesaldiak eragina izango zuen berarentzat. Nor ezkonduko zen berarekin orain?

Berriro aurkitzen dugularik, 1891n, Ingalaterran kokatua zen⁷⁵, ezkongabea, haur hezitzailea familia dotore batean, East Lulworth herrian, Dorseteko konderrian.

Arthur, Bastidan jaioa 1852an. Orléanseko seminario txikian egiten zituen ikasketak 1868an.⁷⁶ Geroxeago armadan sartu zen, eta ikusten dugu Egunkari Ofizialean 1885eko abuztuaren 24an Infanteriako 16. erregimentuaren gorputzeko azpi-teniente izendatua dela.⁷⁷ Bere urratsak galtzen ditugu geroztik, 1896ko abenduaren 21a arte, New Yorkera itsasontziz iritsi arte.⁷⁸ Estatu Batuetan kokatua, asmatzaile gisa patente bat erregistratuko du mineralak separatzeko zentrifugagailu batentzat. Patentearen deskribapenean horrela aurkezten du bere burua (1900eko uztailaren 17an):

⁷⁵ England and Wales census (1891)

⁷⁶ *Annales religieuses et littéraires de la ville et du diocèse d'Orléans*, vol. IX, 1868 (854. orr.)

⁷⁷ *Journal Officiel de la République française*, 17. urtea, 238. zenbakia (1885.09.02)

⁷⁸ New York Passenger Arrival Lists (1896)

Ni, Arthur Dasconaguerre, Frantziako Errepublikako hiritarra,
Mexikoko hiriko bizilaguna, (...).⁷⁹

Ferdinand, Bastidan jaioa 1854an. Haurren artean ezagunena. Orléanseko seminario txikian zegoen ikasle 1868an. Gero, zuzenbide ikasketak egin zituen eta 1883ko maiatzaren 21ean abokatu gisan apuntatu zen Tunisén.⁸⁰ Han garatuko du karrera ederra zendu arte 1928ko uztailean.⁸¹

Alfred, Bastidan jaioa 1857an. Aurkitutako lehen datuak erakusten digu Ingalaterran kokatua zegoela 1901ean Scorton herrian (Yorkshire).⁸² Han segitzen zuen 1911ko erroldan.⁸³

Albert, Baionan jaioa, 1865ean. Armadan sartu zen boluntario gisan 5 urterako 1886an. Bi urteren buruan, 1888an, eskatu zuen Tunisiako ehiztari erregimentuan sartzea. Han egon zen 1890 arte, armada utzi arte.⁸⁴ Alegia 1890ean Albert itzultzen da Frantziara, Parisera. Euskaldun asko bezala, intsumiso egongo da denbora luzean (1894-1908). Léon Bloy idazlearen *Egunkarian* aipatzen den Albert Dasconaguerre segur aski bera da (1895. urtean). Albert, dirurik gabe, agertzen da ezkondu nahian Louise Colemanekin, andere alargun gazte aberats batekin. Ez du lortuko bere asmoa anderearen gurasoen oposizioarengatik.⁸⁵

Tartean, nahiz eta Parisen bizi, 1905. urtean ikusten dugu Albert Blidako (Aljeria, garai hartan frantsesa) lur batzuen erosketa egiten.⁸⁶ Eta 1907an, bere jabegoan, hilketa gertatu zela ere bai!⁸⁷

⁷⁹ US653792 A patentea

⁸⁰ Lambert, P., 1912, *Dictionnaire illustré de la Tunisie*

⁸¹ *L'Afrique du Nord illustrée* (1928.08.04)

⁸² England and Wales census (1901) «Dasconagaure»

⁸³ England and Wales census (1911)

⁸⁴ Registres de recrutement militaire – Archives départementales des Pyrénées-Atlantiques

⁸⁵ *Léon Bloy – Journal inédit I 1892-1895* (1996ko arg.)

⁸⁶ *Journal général de l'Algérie et de la Tunisie* (1905.04.20)

⁸⁷ *Le Petit Parisien* (1907.09.27)

Urte batzuk beranduago, 1913an, Albertek segitzen du Parisen bizitzen.⁸⁸ Aurkitu dugun bere azken aipamena 1925ekoa da.⁸⁹

Nabaria da familiaren barreiatzea 1884. urtearen ondotik: Ingalaterra, Mexiko, Estatu Batuak, Paris, Tunisia eta Aljeria dira helmuga batzuk. Tunisia eta Ingalaterra aipatuak izan dira jadanik Dasconaguerrearen balizko bizitoki edo heriotza gunetzat.

Dasconaguerre Tunisian? Ipar Afrikan ?

Hau da lehen pista. Lakarrak eta EHUko fitxak aipatzen zuten herrialde hau. Belokeko abadiatik zetorren informazio hori:⁹⁰ «bere bi semeekin Afrikako iparraldean babes bilatu bide zuen».

Badakigu Tunisian zegoela ongi kokatua Ferdinand semea 1883tik. Abokatu famatua izan behar zuen. Eta beste semea Albert ere egon zen soldadu Tunisian 1888tik 1890 arte.

Ohargarria da ikustea Tunisian bi semeak une bereberan batera agertzen. Familia ez da ba bildu Tunisian eskandaluaren ondotik? Tunisia ordurako berriki pasa zen Frantziaren babespera (Bardoko ituna, 1881). Dasconaguerre bezalako notable familia bat ongi etorria izan behar zen han. Garai hartan abenturazale eremua zen, gizarte zibil europarra osatu behar zen eta administrazio militar frantsesak ixten ahal zituen begiak Baionako aferarengatik. Kolono europar askok bizi berri bat bilatzen zuten han azkenean.

Ferdinand semea orduan abokatu zen Tunisen. Ongi kontsideratua. Haurren artean bakarra zen ongi kokatua. Eta Albert gazteak urte batzuk pasa zituen Tunisiako armadan. Garai hartako Frantziako inperio kolonialaren hedapena kontsideratuz ohargarria litzateke menturaz igorria izatea Tunisiara. Albertek eskatu zuen destino hau bakarrik anaiarengandik hurbil izateko? Behar bada, gurasoak han zeuden bizitza diskretua egiten? Ino-

⁸⁸ *Paris-Hachette, annuaire complet commercial, administratif et mondain* (1913)

⁸⁹ *Annuaire du commerce Didot-Bottin* (1925)

⁹⁰ Lakarra, A., 1990, sarrera in Dasconaguerre, J.B., *Atheka-gaitzeko oihartzunak* (9. or.)

ri ez litzaioke bururatuko pentsatzea abokatu honen aita zahar hura gaizkilea eta justiziatik ihesia zela! Dena den, ez dago ziurtasunik beste behin ere.

Baina han egon badira iheslaria eta bere emaztea, ez dirudi betirako izan dela. Alegia, Ferdinand abokatuak segitzen du Tunis en eta bere arrakasta ez zatekeen posible izango bere aitaren gorabeherak guztiz ezagunak izan baziren, denborarekin gertatuko zena han irauten bazuen.

Hots, eskandaluaren eta ihes egitearen ondoren, Dasconaguerre Tunisian egon baldin bada denboraldi batez (ez dago datu zehatzik, baina bere semeak han zeuden) azkenean handik ere joan zen berari buruzko misterioa mantenduz.

Dasconaguerre Ingalaterran?

Tunisian bi seme denboran batera egon baldin badira ere (1888-1890), ikusi dugu beste bi haur Ingalaterran daudela ondoko urteetan.

Ikusi dugu Gabrielle alaba agertzen dela 1891ko zenbaketan East Lulworth herrian bizitzen *gouvernante* bezala. Eta Alfred, beste seme bat, Scorton herrian bizitzen zen 1901 eta 1911n.

Gogoratu behar da, bestalde, Ohorezko Legioaren kantzilariaren informazio batek suposatzen zuela Dasconaguerre Londresen hil zela 1897 inguruan.

Orduan, zergatik ez pentsatu Tunisiako balizko behin-behineko egonaldi baten ondotik (larritasunak bultzatuta, han zegoen semearen laguntza izateko) Dasconaguerre geroxeago Ingalaterrara joan zela era antolatutago batean han bertan bizitzeko eta bederen bi seme-alaben konpainiarekin?

Bitxikeria gisan, Dasconaguerrearen semeen artean nahiko izen «ingelesak» agertzen dira: Arthur, Alfred, Albert, Victoria erreginaren senarra (Albert printzea) eta seme batzuk bezala (Alfred eta Arthur dukeak).

Ferdinand semearen ezkontza agiria

Seme-alabei buruzko ikerketa testuinguru horretan, Dasconaguerre non izan zitekeen bilatzerakoan, aurkikuntza erabakigarria izan da: Ferdi-

nanden, Tunisian kokatutako semearen, ezkontza agiria. Ezkontza burutu zen Houeillès herrian (Lot-et-Garonne) 1901eko irailaren 12an!⁹¹ Tunisiatik milaka kilometrotara! Lekua eta urtea bitxiak lehen begiradan, Tunisiara eta Ingalaterrara mugatzen garelarik. Internet bidez lortu zen ezkontza aipamena eta Lot-et-Garonne departamenduko artxiboei buruz bilaketa eginez ikusten zen ezkontza datuak digitalizatuak zeudela urte eta herri honentzat! Hortik etorriko da azkenean argia Dasconaguerreren azken urratsei buruz.

Ferdinand, beraz, abokatua, Bastidan jaioa, Tuniseko bizilaguna, ezkonzen da Gaskoinian! Eta hauxe da agertzen den informazioa bere gurasoei buruz:

(→ ikus 2. eranskina)

Ferdinand Dasconaguerre, ... fils majeur et légitime de Jean-Baptiste Dasconaguerre, décédé à Londres le six novembre mil huit cent quatre-vingt dix-neuf, et de Marie-Caroline Fagalde, décédée à Londres le cinq juillet mil huit cent quatre-vingt treize....

[Jean-Baptiste Dasconaguerre, Londresen hila 1899ko azaroaren 6an, eta Marie-Caroline Fagalde, Londresen hila 1893ko uztailaren 5ean [Itzulpena gurea].]

Azkenean agertu zitzaigun datu zehatz bat Dasconaguerreri buruz! Argitaratu gabeko datu garrantzitsu bat. Non eta noiz hil den!

Ferdinand semeak ez zuen beste daturik eman ezkontzarako, adibidez gurasoen ofizioari buruz. Ez zen, alta, jende xumearen semea. Ama familia onekoa zen ikusi dugun bezala, aita politikari ospetsua izan zen, notario, idazle... baina ezer ez. Eskandalua eta 23 urte berantago (!) semeak nahiago du xehetasunetan ez sartzea, Houeillès herrian! Baina bai, heriotza data eta lekua aurkitu ditugu.

Ingalaterrako pista baieztatzen da.

⁹¹ AD47 – Houeillès – État-civil – Naissances, mariages, décès 1893-1902 – 4E118/15/186

Erresuma Batuko Artxiboak

Heriotza agiria

Frantziako agiri ofizial batean agertzen badira ere lekua eta datak, orain datu hauekin hasi dugu bilaketa berria Erresuma Batuko artxibo digitalizatuaren artean.

«General Register Office» eta «Free BMD» orriak bisitatu ditugu. Eta aukera izan dugu Ferdinanden gurasoen heriotz agiriak eskuratzeko. Hauek dira emaitzak Dasconaguerrei buruz:

(→ ikus 3. eranskina [itzulpenak gureak])

When and where died	Twenty sixth november 1899 Saint Josephs Home	Noiz eta non hil	1899ko azaroaren hogeita sei Saint Josephs Home
Name and surname	Jean-Baptiste Dasconaguerre	Izena eta abizena	Jean-Baptiste Dasconaguerre
Sex	Male	Sexua	Gizona
Age	85 years	Adina	85 urte
Occupation	Solicitor of Basses-Pyrenées, France From Chelsea (ezin irakurri) 6 years	Lana	Abokatu, Pirinio Apalak, Frantzia Chelseakoa (ezin irakurri) 6 urte
Cause of death	Senile decay exhaustion certificied by JM Robertson MD	Heriotzaren zergatia	Zahartasun gainbehera agortzea JM Robertson medikuak ziurtatua

Signature, description and residence of informant	J. Russell present at the death, St Josephs Home, Portobello road	Informatzailearen izenpetze, zehaztapen eta bizilekua	J. Russell, heriotzaren lekukoa St Josephs Home, Portobello road
When registered	Twenty eighth november 1899	Noiz erregistratua	1899ko azaroaren hogeita zortzia
Signature of registrar	CR Barnes Registrar	Erregistratzailearen izenpetze	CR Barnes erregistratzailea

Hilobiratzea

Inglaterra agiri hauek eskuraturik eta Londresen Saint Mary's Cemetery hilerri katolikoa Saint Joseph's Home ospitalearen inguruan kokatua dagoela ikusirik, harremanetan jarri ginen aipatu hilerriko arduradunekin eta haiek konfirmatu digute Dasconaguerrearen hilobia lokalizatuta daukatala! 1899ko azaroaren 29an hilobiratua izan zen 4.349 zenbakiko hilobian, bere emaztearen ondoan. Dena den hilerrira bertaratutako ezagun batek jakinarazi du hilobiaren identifikazioa zaila izango dela hilarrien egoera kaskarragatik, eta hori bertako administratzaileen laguntzarekin ezinean bilatzen ibili eta gero.

(→ ikus 4. eranskina)

Datu bitxi gisan, **Luis Luziano Bonaparte** printze euskaltzalearen hilerri berberean lurperatuta dago Dasconaguerre! Ohoretan hurbilak⁹², erbestean eta heriotzan ere bai beraz...

Azken ohar bat heriotza dataren inguruan: Houeillèseko agirian «azaroaren 6an» agertzen da eta Londreseko datuetan «azaroaren 26an». Ontzat hartuko dugu azken hau, noski, hilobiratze datak konfirmatzen duena. Houeillèsekoa transkripzio akatsa besterik ez da.

⁹² Printzeari eskaintza egin zion Dasconaguerrek *Atheka-gaitzeko oihartzunak* argitaratzerakoan.

Eta heriotz aipamenekin bukatzeko, Ingalaterrako erregistroan «Age: 85 years» agertzen baldin bada ere, ulertu behar da Dasconaguerrek 84 urte beteta zituela (85.-ean sartuta zeguela alegia).

Azken urteak Londresen

Puntu honetara iritsita Dasconaguerren azken urteei buruz dokumentuen arabera azterketa kronologikoa gelditzen zaigu.

- 1884ko apirila: Dasconaguerrek Euskal Herritik ihes egiten du, arrastorik utzi gabe.
- 1888-1890: bi seme Tunisian daude elkaturik. Ez dago ziurtasunik iheslariaren presentziari buruz.
- 1891, Vinsonek publiko egiten ditu «*Atheka-gaitzeko oihartzunen*» amarruak. Adostuta?
- 1891, English & Wales Census-en arabera, alaba Gabrielle Dasconaguerre Ingalaterran dago ofizialki bizitzen.
- 1891-1893: Dasconaguerre eta emaztea Londresen kokatzen dira. Etxea leku on batean daukate (5 Holbein Buildings, Pimlico Road, South Chelsea, London)⁹³. Diru arazorik ez daukatela ondoriozta daiteke.
- 1893ko ekainaren 5ean, emaztea, Marie-Caroline Dasco (sic), Londresko bere etxean hil zen. Gabrielle alabak heriotza erregistratzen du.
- 1893ko ekainaren 6an, Marie-Caroline emaztea Saint Mary's Cemetery hilerri katolikoan lurperatzen da.
- 1894ko azaroaren 2an, Gabrielle alabak zuzenketa erregistratzen du: amaren heriotza agirian, «*Dasco*» ordeztuz «*Dasconaguerre*» irakurri behar da.
- 1893-1899: Dasconaguerre, alarguna, Londresen bizi da, segur aski Gabrielle alabak lagunduta.

⁹³ Marie-Caroline Fagaldere heriotz agiria.

- 1899ko azaroaren 26an, Dasconaguerre idazle famatua hil zen 84 urte zituelarik, Londreseko Saint Joseph's Home ospitalean, zaharkitua eta agortua. Erregistratuta dago abokatu bezala, Frantziako Pirinio Apale-tako jatorrikoa, eta Chelseako bizilagun bezala.
- 1899ko azaroaren 29an, Saint Mary's Cemetery hilerrian lurperatua izan zen, bere emaztearen ondoan.

Ez da, beraz, gure ustez Dasconaguerre inoiz itzuli ez Frantziara ezta ere Euskal Herrira. Ez dago ziurtasunik bere Tunisiako egonaldiaz, baina 1890 eta gero bai kokatu da argi ta garbi Londresen, emaztearekin eta Gabrielle alabarekin.

Datu berri hauekin, Dasconaguerre euskal idazlearen biografia osatuagoa daukagu orain.

Badakigu zein ibilbide publiko egin zuen, badakigu zergatik eta zein baldintzatan «desagertu» zen. Eta orain badakigu non eta noiz hil zen. Ez da gutxi.

Bere pertsonaren inguruko misterio zati bat kendu dugu, baina, oraindik asko falta da jakiteko bere bizitzako azken 15 urteei buruz. Sorpresaz betetako gizona zen azkenean: *Atheke-gaitzeko oihartzunak* liburuaren polemika literarioaz gain, ezkontzatik kanpo izandako alaba, notario ustela eta justiziatik ihes eginda... zer datu berri aurkituko da hurrengoan?

Londresen hil zen 1899an. Ohorezko Legioaren kantzileriaren 1912ko informazioa nahiko zuzena zen azkenean (orduan 1897. urtea aipatzen zen heriotzarako).

Gaur egun, hasieran ikusi dugun BNFko fitxa, informazio hau emanez, nahiko fidagarria da.

EHUko fitxan agertzen dena, aldiz, zuzendu behar da, nahiz eta Tunisiari buruzko aipamena mantendu daitekeen.

Ez dugu aurkitu M. Lopez Gasenik eta beste askok jaiotze eta heriotza daten inguruan egiten duten nahasketaren iturburua. Segur aski hala-nolako nahasketa Ferdinand semearekin. Ez da lehen aldia gertatzen dena. Ez

da kasu bakarra. Aski da aipatzea Martin Goyhetche eta Léonce Goyetche idazleen arteko nahasketa, gaur egun argitua.⁹⁴

Zaila izan daiteke orain arte argitaratutako akats edo oker guztiei konponbidea ematea, baina uste dugu hemendik aurrera ez direla berriz errepikatuko.

Gogoeta batzuk

Dasconaguerre Iparraldeko eliteko goi karguduna izan da, batez ere Kontseilu Orokorreko kidea izan zen denboran (1859-1884). Hogeita bost urtez harremanetan izan da Euskal Herriko eta Frantziako goi mailako jendearekin. Bere idazlanetan, 1867an, 1870ean, 1880an edo 1883an beti euskalduntasunaren bozeramaile bezala agertu da.

Baditu garapen proiektuak Euskal Herriarentzat. Herri ikuspuntutik planteatzen ditu. Naturaltasunez aipatzen du garapen ekonomikoa, azpiegituren beharra, eta euskara eta kulturaren sendotzea. Ez da programa politiko bat, baina arlo hauetan guztietan gogoeta eraikitzailea dauka.

Benetako literatura sortzaile baino, animatzaile da. Bere erara, taldekako lana asmatzen du, mobilizatzen ditu energiak: idazleak, itzultzaileak, zuzentzaileak, euskal marketina... *Atheka-gaitzeko oihartzunak* liburua publiko zabal batentzat pentsatuta dagoen produktu komertzial bat da.

Dakigunez, garai hartako goi mailako politikari bakarra da euskaraz idazten. Leporatu diezaiokegu egindako amarru literarioa, baina badirudi euskararekiko kezka eta fede ona zuzenak eta egiazkoak direla.

Dinamika hori bukatuko da 1884ko aferarekin eta bat bateko ihesaldia-rekin. Bera desagertuta, ez dago eliteko inor euskal «kezkak» planteatzeko.

Hamabost urtez biziko da bere burua zainduz, arrastorik utzi gabe. Baina, behar bada, adostu du bere konfiantzako Vinsonekin amarruaren berri ema-

⁹⁴ Arcocha-Scarcia, A., 2003, «Manuscrits relatifs aux fables de La Fontaine et de Florian traduites et adaptées du français au basque labourdin par Martin Goyhetche (1791-1859)» in *Lapurdum*, VIII, 2003

tea 1891n. Ikusi dugu Vinsonen aitormenak ongi hartuak izan zirela eta ez dela polemikarik sortu. Zaila da pentsatzea Vinsonek ez zuela batere Dasconaguerrenen berri eta bere kabuz kontatu zuela historia guztia. Pentsa daiteke bien artean egindako komunikazio operazio bat izan dela.

Adostua edo ez, kontzientzia lasaitzeko egina izan da bakarrik? Edo helburua zen belaunaldi berria animatzea euskal eleberria garatzeko? Halako «niri kritikatu orde, egitzazue zuek eleberriak». Zergatik ez?

Eta azkenik, behar bada Dasconaguerrenen lorpen nagusia: euskal literaturaren nolabaiteko «sekularizazioa». Erakutsi du, modu apurtzailean, ez dela espezialista izan behar euskaraz idazteko; ez linguistika aditua ez eta apeza, gogotsu baizik.

Laster, 2019an, heriotzaren 120. urtemuga beteko da. Behar bada, beste datu berri batzuk agertuko dira?

Biografia laburpena

Jean-Baptiste Dasconaguerre (1815-1899), euskal politikari eta idazle.

Jatorria

Baionan jaioa 1815eko ekainaren 7an, Prébendés karrikan.

Aita, François Dasconaguerre, 1839an hila, negozio-gizona.

Ama, Catherine Laxalde, 1861ean hila, Donibane Lohizuneko alkate baten arreba.

Formakuntza

Ikasketak Pasaiako ikastetxean.

Zuzenbide ikasketak Parisen. Lizentziaduna.

Familia

Ezkondua (1848an) Marie-Caroline Fagalderekin (1823-1893).

Bederen 7 haur izan zituzten.

Lana

Abokatu gisan hasita Baionan (1840-1841).

Notario Bastidan (1841-1861) eta Baionan (1861-1884).

Politika eta ohoreak

Bastidako zinegotzi (1843-1851).

Bastidako alkate (1851-1868).

Baionako barrutiko kontseilari (1851-1859), Bastidako kantonamenduan hautatua.

Paueko kontseilari orokorra (1859-1884), Bastidako kantonamenduan hautatua.

Baionako bake-epailearen ordezkari (1862-1884).

Ohorezko Legioaren zaldun (1867).

Akademia aitzindari (1870).

Idazlea

Les Echos du Pas de Roland (1867), «traduit du basque».

Atheka-gaitzeko oihartzunak (1870), aurrekoaren «itzulpen polemikoa».

Golfe de Gascogne et Pays Basque (1880).

Mendigor-Içareder - Récit basque (1883).

Gainbehera

Hauteskunde bezperan, ustelkeria kasu batean murgilduta 1884an.

Konfiantza-abusua eta diru desbideratzea leporatzen zaio.

Justiziaren aurrean erantzun orde, ustekabeko ihesaldia burutzen du.

Kargu publikoak eta ondasunak galtzen ditu bat-batean.

Ihesaldia

Hain ongi babestu zuen bere burua, non orain arte bere aztarna guztiak galdu baitziren.

Behar bada, Tunisian egonaldi bat egin zuen (1885-1890?).

Urte hauetan Ferdinand eta Albert semeak han zeudela kokatuak ziurtatu dugu.

Geroxeago, dena den, Erresuma Batuan, Ingalaterran zehazki, kokatu zuen bere bizilekua, Caroline emaztea, Gabrielle alaba eta Alfred semearekin batera.

Gabrielle 1891ko zentsuan agertzen da erregistratua.

Caroline Londresen hil zen 1893an.

Alfred 1901eko zentsuan agertzen bada ere, lehenagotik han izan zitekeen.

Heriotza eta hilobiratzea

Londreseko Kensingtoneko Saint Joseph's Home ospitalean hil zen 1899ko azaroaren 26an, 84 urte zituelarik.

Londreseko Saint Mary's Cemetery hilerri katolikoan lurperatua.

Ez zen inoiz itzuli Euskal Herrira eta bere seme-alabak guztiz barreiatuta egon dira Estatu Batuetan (Arthur), Tunisian (Ferdinand), Parisen/Alje-

rian (Albert) eta Ingalaterran (Gabrielle eta Alfred). Gaur egun badirudi ez dela inor Dasconaguerre abizena eramaten duenik.

Bibliografia

AGIRRE, T., 1898, *Auñemendiko lorea*. Bilbo: Euskaltzale.

———, 1906, *Kresala*. Durango: Florentino Elosu.

———, 1912, *Garoa*. Durango: Florentino Elosu.

ARCOCHA-SCARCIA, A., 2003, «Manuscrits relatifs aux fables de La Fontaine et de Florian traduites et adaptées du français au basque labourdin par Martin Goyhetche (1791-1859)» in *Lapurdum*, VIII, 2003. Baiona.

BAYAUD, P., 1957, «Le conseil général des Basses-Pyrénées sous la monarchie de Juillet» in *Ministère de l'Education Nationale. Comité des travaux historiques et scientifiques. Section d'histoire moderne et contemporaine. Actes du 82e congrès des Sociétés savantes*. Bordeaux.

BLOY, L., 1996, *Journal inédit I 1892-1895*, texte établi par Marianne Malicet et Marie Tichy sous la dir. de Michel Malicet et Pierre Glaudes. Lausanne: L'Age de l'Homme.

DE BROCCARD, E., 1880, *Polybiblion, revue bibliographique universelle*, deuxième série, tome XI. Paris.

BRUYÈRES, P., 2007, «La rue Mazarin», *Magazine Berriak*, 45. Donibane Lohizune.

CAMPIÓN, A., 1880, «Escritores euskaros contemporáneos. J.B. Dasconaguerre», *Revista Euskara*, III. Iruñea.

CHAIX D'EST-ANGE, G., 1903-1929, *Dictionnaire des familles françaises anciennes ou notables à la fin du XIXe siècle*. Évreux: C. Hérissey.

CIROT, G., 1936, «Le Chant d'Altabiscar», *Bulletin Hispanique*, 1936, 38-1. Bordeaux.

CONSEIL GÉNÉRAL DES BASSES-PYRÉNÉES, 1858-1945, *Rapports et délibérations du Conseil Général des Basses-Pyrénées*. Pau.

DASCONAGUERRE, J-B., 1867, *Les échos du pas de Roland*. Paris: Firmin Marchand

———, 1867, *Ecos del paso de Roldan*. Baiona: Lamaignère.

———, 1870, *Atheka-gaitzeko oihartzunak*. Baiona: Lamaignère.

Berrargitalpenak:

– EUSKAL ESNALEA, 1919. Donostia: Martin, Mena y C^a.

– BOZAS URRUTIA, Rodolfo, 1970. Donostia: SGEP.

– LAKARRA, Ander, 1990. Donostia: Elkar.

– HARANBURU ALTUNA, Luis, 2008. Donostia: Hiria.

———, 1879, *Golfe de Gascogne et Pays Basque*. Pau: A. Ménetière.

Berrargitalpena, 2006. La Rochelle: La Découvrance.

———, 1883, *Mendigor-Içareder, récit basque*. Baiona: E. Lasserre.

DOUCET, M., 2009, *Des hommes travaillés par Dieu – Histoire de l'abbaye de Belloc*. Paris: Les Éditions du Cerf.

DUBARAT, V., eta HARISTOY, P., 1892-1903, *Études historiques et religieuses du Diocèse de Bayonne: comprenant les anciens diocèses de Bayonne, Lescar, Oloron et la partie basque et béarnaise de l'ancien diocèse de Dax*. Pau: Vignancour.

DUCÉRE, É., 1892-1893, «Les pêcheurs basques à Terre-Neuve», *Bulletin de la Société des sciences, arts et lettres de Pau* (1892-1893 serie 2, tome 22). Pau.

GOYETCHE, L., 1856, *Saint-Jean-de-Luz historique et pittoresque*. Baiona: E. Lasserre.

GRANJA PASCUAL, J. J., 1986, «Julien Vinson, el euskara y una polémica del XIX», *ASJU*, 20-1 (1986).

GUYOT ETA SCRIBE, 1831, *Almanach royal et national pour l'an MDCCCXXXI présenté à Sa Majesté et aux princes et princesses de la famille royale*. Paris.

HOVELACQUE, A., PICOT, É., GIRARD DE RIALLE, J., eta VINSON, J., 1867-1916, *Revue de linguistique et de philologie comparée : recueil trimestriel de documents pour servir à la science positive des langues, à l'ethnologie, à la mythologie et à l'histoire*. Paris.

IZAGIRRE, K. eta MENDIGUREN, X., 1998, *Euskal literaturaren antologia*. Donostia: Elkar.

JARILLOT RODAL, C. eta URIBARRI ZENEKORTA, I., 2012, «Politiques de la traduction dans un environnement multilingue: le cas basque», in Ève de Dampierre,

Anne-Laure Metzger, Vérane Partensky et Isabelle Poulin (éd.), *Traduction et partages: que pensons-nous devoir transmettre?* (Université Bordeaux Montaigne, Ouvrage issu du XXXVIIe Congrès de la SFLGC, 2012)

LALHEUGUE, F., 1884, *Annuaire administratif, judiciaire et industriel, du département des Basses-Pyrénées, pour l'année 1884 (bissexile)*. Pau.

LAMBERT, P., 1912, *Dictionnaire illustré de la Tunisie*. Tunis: C. Saliba ainé.

MEHATS, C., 2012, «Eskual Herria: journal des basques français du Río de la Plata», *Vasconia*, 38.

MINISTÈRE DE L'INSTRUCTION PUBLIQUE, 1870, *Bulletin administratif de l'instruction publique*. Tome XIII, n°242. Paris.

MITXELENA, K., 1960, *Historia de la literatura vasca*. Madrid: Minotauro.

MOGEL, J. A., 1881, *Peru Abarka*. Durango: J. de Elizalde.

ROBERT, A., eta COUGNY, G., 1890, *Dictionnaire des parlementaires français*. Paris: Bouloton.

SALABERRI MUÑOIA, P., 2002, *Iraupena eta lekukotasuna*. Donostia: Elkar.

VINSON, J., 1891, *Essai d'une bibliographie de la langue basque*. Paris: J. Maisonneuve.

ZABALO, J., 1993, *Le Carlisme – la contre-révolution en Espagne*. Biarritz: J&D.

Prentsa

– *Annales religieuses et littéraires de la ville et du diocèse d'Orléans* (Orléans, 1863-1890)

– *Annuaire du commerce Didot-Bottin* (Paris, 1909-1940)

– *Californiaco Eskual-herria* (Los Angeles, 1893-1897)

– *Gure Izarra : Euscalerrico berriac astean bein* (Paris, 1888)

– *Herria* (Baiona, 1944az geroztik)

– *Journal Officiel de la République française* (Paris, 1868az geroztik)

- *L'Afrique du Nord illustrée, journal hebdomadaire d'actualités nord-africaines: Algérie, Tunisie, Maroc* (Alger, 1907-1939)
- *Le Constitutionnel* (Paris, 1819-1914)
- *Le Figaro* (Paris, 1826-tik)
- *L'Indépendant des Basses-Pyrénées* (Pau, 1867-1944)
- *L'Indépendant de Mascara* (Mascara, 1884-1900)
- *Le Journal Général de l'Algérie et de la Tunisie* (Alger, 1892-1926)
- *La Lanterne, journal politique quotidien* (Paris, 1877-1938)
- *Le Mémorial des Pyrénées* (Pau, 1829-1923)
- *Le Petit Parisien, journal quotidien du soir* (Paris, 1876-1944)
- *La Presse* (Paris, 1836-1952)
- *La Semaine de Bayonne* (Bayonne, 1873-1918)
- *Paris-Hachette, annuaire complet commercial, administratif et mondain* (Paris, 1897-1914)

Iturri digitalak

Amikuze généalogie

Ancestry

Archives Départementales du Lot-et-Garonne – AD 47

– registres paroissiaux et d'état-civil

Archives Départementales des Pyrénées-Atlantiques – AD 64

– registres paroissiaux et d'état-civil

– filiations des études notariales des Pyrénées-Atlantiques depuis l'an XII

– minutes notariales

– cadastre napoléonien

– registres de recrutement militaire

Base Léonore (Dossiers de la Légion d'Honneur)

Données de la Bibliothèque nationale de France – Data BnF (<http://www.data.bnf.fr>)

Euskal literaturaren hiztegia (<http://www.ehu.eus/ehg/literatura/idazleak/?p=285>)

FreeBMD

Google patents (US653792 A, Arthur Dasconaguerre)

GRO – General Register Office (webgunea)

Marinsetcorsaire – migrations.fr

New York Passenger Arrival Lists (1896)

Eranskinak

1. eranskina:

– Baionako Prokuradorearen galdegitea (1884ko apirilaren 23)

2. eranskina:

– Ferdinand Dasconaguerren ezkontza agiria (1901eko irailaren 12)

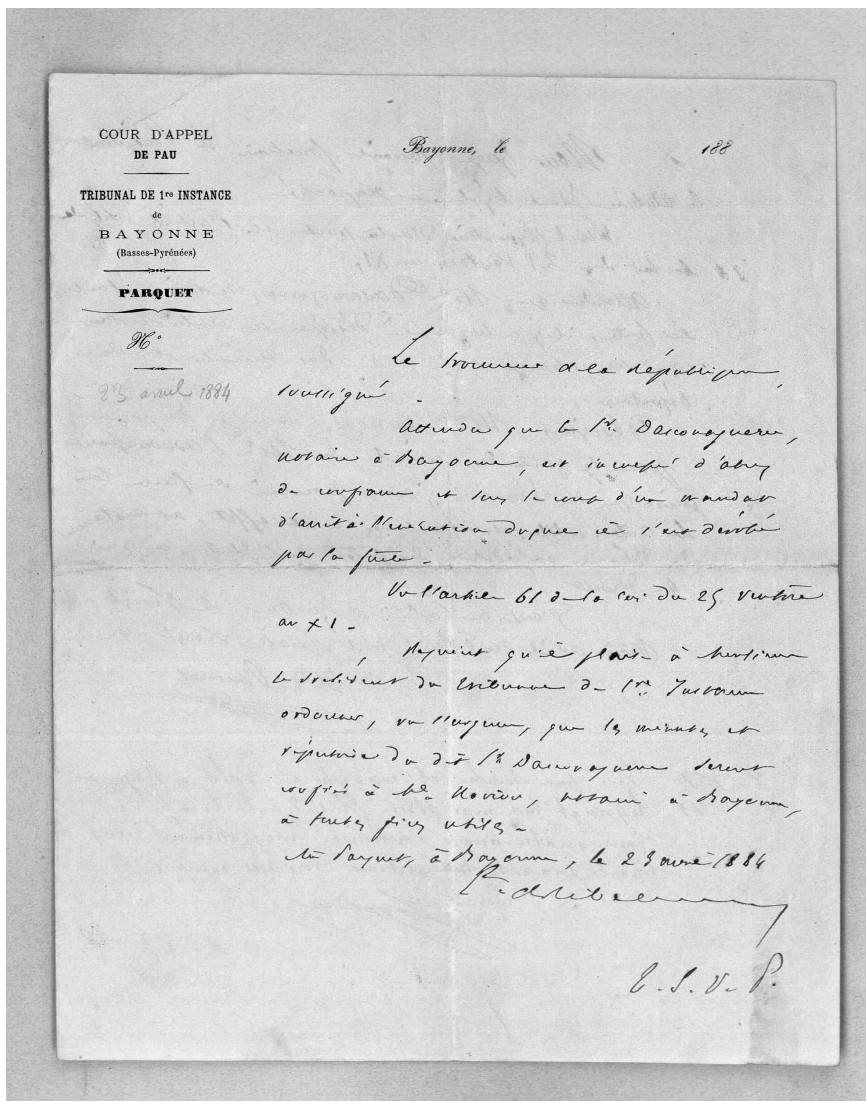
3. eranskina:

– Jean-Baptiste Dasconaguerren heriotz agiria (1899ko azaroaren 26)

4. eranskina:

– Hilerriko arduradunen nezua hilobiaren detuei buruz

1. eranskina

4. eranskina

11 de enero de 2018, 15:30

Saint Mary's Cemetery <saintmaryscemetery@gmail.com>

Para: foix bueno <foixbueno@gmail.com>

Hello,

I have carried out a search and below is a copy of the burial records which confirms the deceased mentioned in your email is buried here together with another person which is named below. I attach a map of our cemetery and the area marked SN 4227 - 4608 marked beside Le Grove is where the grave is located.

frm Burials Reg No

Register Number	First Name	Surname	Age	Notes	Brought From	Burial Date	Grave Number	Fee	Grave Type	Year
077067	Jean B.	Dasconaguerre	85		St Josephs Home Portobello Road	29/11/1899	4349	2.3	Private	1899
064853	Marie C.	Dasco	65		5 Holbein Buildings Chelsea	08/06/1893	4349	5.55	Private	1893

Please do contact me if you have any queries regarding this matter.

Yours sincerely,

Anna Humphrey
Superintendent

St Mary's Cemetery
Harrow Road
London
NW10 5NU

Phone: 0208 969 1145

Fax: 0208 969 1153

Website: <https://sites.google.com/site/stmaryskensalgreen/>

St Mary's Cemetery Trust is a subsidiary of Secular Clergy Common Fund.
Registered Charity in England & Wales (No. 234473-1)